

VOLD MOT OFFENTLIG TJENESTEMANN

En fremstilling av hva som utgjør vold i relasjon til straffeloven § 127

Universitetet i Oslo
Det juridiske fakultet

Kandidatnummer: 631
Leveringsfrist: 25.april 2010

Til sammen 17778 ord

21.04.2010

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Tema og problemstilling	1
1.2	Rettskildebildet	2
1.3	Videre fremstilling	3
<u>2</u>	<u>PRESENTASJON AV BESTEMMELSEN</u>	<u>4</u>
2.1	Innledende	4
2.2	De øvrige vilkårene	4
2.2.1	Offentlig tjenestemann	4
2.2.2	Egnet til å påvirke en tjenestehandling	6
2.2.3	”Søge at formaa”	7
2.2.4	Forsett	8
2.3	Reglene om straffeutmåling	9
2.4	Sentrale hensyn	10
2.5	Avgrensning mot lignende bestemmelser	12
2.5.1	Strl. § 128	12
2.5.2	Strl. § 228	13
2.5.3	Strl. § 326	13
2.5.4	Øvrige straffebud	14
<u>3</u>	<u>VOLDSBEGREPET</u>	<u>15</u>
3.1	Innledende	15
3.2	Det fysiske element	16

3.2.1	Problemstilling	16
3.2.2	Utgangspunkt	16
3.2.3	Eksempler	17
3.2.4	Avsluttende bemerkninger	20
3.3	Handlingens styrke	20
3.3.1	Problemstilling	20
3.3.2	Utgangspunkt	20
3.3.3	Eksempler	22
3.3.4	Avsluttende bemerkninger	28
3.4	Aktiv handling	29
3.4.1	Problemstilling	29
3.4.2	Utgangspunkt	29
3.4.3	Eksempler	30
3.4.4	Forbudet mot selvinkriminering	36
3.4.5	Avsluttende bemerkninger	37
3.5	Sondringen middelbar og umiddelbar	38
3.6	Betydningen av formålet	40
<u>4</u>	<u>GRENSEN MOT STRAFFELOVEN § 128</u>	<u>45</u>
<u>5</u>	<u>HVEM ELLER HVA VOLDSHANDLINGEN MÅ VÆRE RETTET MOT</u>	<u>48</u>
5.1	Problemstilling	48
5.2	Utgangspunkt	48
5.3	Vold mot gjenstand	49
5.3.1	Handlinger myntet på person	50
5.3.2	Handlinger myntet på gjenstand	51
5.3.3	Oppsummering	53
5.4	Vold mot annen person	53
5.4.1	Vold mot en annen tjenestemann	53

5.4.2	Vold mot en tilfeldig tredjeperson	55
5.5	Vold mot dyr	56
<u>6</u>	<u>AVSLUTTENDE BEMERKNINGER</u>	<u>59</u>
6.1	Oppsummering og presiseringer	59
6.2	Straffeloven 2005	60
<u>7</u>	<u>KILDEREGISTER</u>	<u>61</u>
7.1	Litteratur	61
7.2	Lover, konvensjoner og instruks	62
7.3	Forarbeider	62
7.4	Rettspraksis	63

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Temaet for oppgaven er straffeloven § 127 og den nærmere problemstillingen; hvilke handlinger som utgjør vold i relasjon til bestemmelsen. Målsettingen for fremstillingen er følgelig å gi en beskrivelse av *hva som kreves* av en handling for at den kan karakteriseres som vold.

Jeg har valgt å foreta denne avgrensningen da strl. § 127 er en bestemmelse av stort omfang. Et forsøk på å fremstille bestemmelsen i sin helhet vil dermed lett kunne resultere i manglende dybde. For å sette voldsbegrepet i en kontekst vil jeg imidlertid, i oppgavens annen del, kort omtale de øvrige vilkårene etter bestemmelsens første ledd. Straffebudets øvrige ledd vil i sin helhet bli holdt utenfor fremstillingen.

Straffebudet er bedre kjent som bestemmelsen om vold mot offentlig tjenestemann og gir dermed vern til diverse yrkesgrupper av offentlige tjenestemenn.¹ Polititjenestemenn utgjør imidlertid en gruppe som i særlig grad er i direkte kontakt med publikum og som arbeider til fellesskapets beste. Disse vil således ha et særskilt behov for det vernet bestemmelsen oppstiller, og jeg har derfor valgt å ta utgangspunkt i deres arbeid og bruke eksempler herifra.

Det bemerkes at den inndelingen jeg har valgt for oppgaven, nødvendigvis vil innebære en noe overlappende fremstilling av voldsbegrepet. Jeg er imidlertid av den oppfatning at inndelingen er hensiktsmessig for å danne et godt bilde av hvilke elementer som må være tilstede for at en handling skal kunne karakteriseres som vold.

¹ jfr. pkt.2.2.1

1.2 Rettskildebildet

Almindelig borgerlig straffelov er fra 1902 og dens lovtekst er følgelig gammel. Strl. § 127 har, med unntak av en mindre endring fra 2003, stått urørt siden lovens opprinnelse og kjernen i bestemmelsen er følgelig den samme som den var for over 100 år siden. Med straffeloven 2005 vil bestemmelsen videreføres så godt som uendret, og det er i departementets forslag ikke ønsket en endring av rettsstilstanden sett i forhold til hva som etter dagens bestemmelse utgjør vold.²

Det finnes andre bestemmelser i straffeloven som regulerer vold og også det å hindre tjenestemenn. Disse kan således være til hjelp ved vurderingen av om en handling bør subsumeres under strl. § 127. Det kan imidlertid ikke tas for gitt at voldsbegrepet skal tolkes likt i relasjon til alle bestemmelsene.

Forarbeidene til loven er fra slutten av 1800-tallet. Disse er vanskelig tilgjengelige, samt uoversiktlige og vil på en del punkter være utdatert. De gir i liten grad føring på hvordan voldsbegrepet skal forstås og blir dermed lite anvendelig for oppgavens problemstilling.

Av særlig interesse for oppgaven har vært Høyesterettsavgjørelser og jeg har i all hovedsak foretatt kildesøk innen denne instansen. Lagmannsrettsdommer har blitt trukket inn der disse har vært egnet til å belyse rettsstilstanden. Det bemerkes at mye av foreliggende Høyesterettspraksis gjelder straffeutmåling hvor voldsbegrepet ikke er problematisert. Avgjørelsene kan imidlertid tjene som illustrasjon, men må anvendes med en viss varsomhet. Vekten av disse vil videre kunne sies å være noe lavere enn der Høyesterett eksplisitt tar opp voldsbegrepet til bedømmelse.

Det finnes endel teori rundt bestemmelsen. En stor andel er imidlertid i form av kommentarutgaver til straffeloven som gir en lite utdypende fremstilling av bestemmelsen. Et sentralt verk som omtaler strl. § 127 er Svein Tønnesens *Forulempelse av politimann*.

² Ot.prp.nr.8 (2007-2008) (endringslov) pkt.12.2, Straffeloven 2005 omtales nærmere i pkt.6.2

Kompendiet er imidlertid fra 1975 og vil dermed være utdatert på en del punkter. Se for øvrig litteraturliste for en fullstendig oversikt over anvendt litteratur.

1.3 Videre fremstilling

I oppgavens annen del vil jeg gi en presentasjon av strl. § 127. Det vil kort redegjøres for de øvrige vilkårene som må foreligge for at bestemmelsen kan få anvendelse, samt vises til reglene for straffeutmåling. Videre vil sentrale hensyn som anvendes ved en fortolkning av bestemmelsen bli trukket frem, før jeg avslutningsvis vil avgrense straffebudet mot lignende bestemmelser i straffeloven.

Fremstillingens tredje del vil redegjøre for voldsbegrepet og hva som nærmere kreves av en handling for at den kan karakteriseres som vold i relasjon til bestemmelsen.

Problemstillingen vil søkes avklart gjennom en vurdering av de ulike elementene i voldsutøvelsen og hva som nærmere ligger i disse.

I oppgavens fjerde del vil jeg ta for meg grensen mellom strl. §§ 127 og 128, og forsøke å gi et bilde av hva som gjør at en handling subsumeres under den ene eller annen bestemmelse. Dette vil, i all hovedsak, komme på spissen der trusselen får et fysisk uttrykk. Spørsmålet vil være nært knyttet opp mot voldsbegrepet og bør derfor behandles for å gi oppgaven den nødvendige helhet.

Fremstillingens fjerde del vil redegjøre for hvem – eller hva – volden må være rettet mot for at strl. § 127 får anvendelse. Dette vil ikke være en vurdering av hvem som utgjør offentlige tjenestemenn, men derimot om det er et krav for anvendelse av bestemmelsen at handlingen må være rettet mot en person som sådan. Spørsmålet bør behandles for, i best mulig grad, å belyse alle sidene av voldsbegrepet.

Avslutningsvis vil jeg komme med noen oppsummerende og presiserende bemerkninger, samt knytte noen kommentarer til Straffeloven av 2005.

2 Presentasjon av bestemmelsen

2.1 Innledende

Straffeloven § 127 rammer den som ”ved Vold søger at formaa en offentlig Tjenestemand til at foretage eller undlade en Tjenestehandling eller at hindre ham under en saadan”.

Bestemmelsen er inntatt i lovens kapittel 12 som omhandler forbrytelser mot den offentlige myndighet og er dermed ment å verne om den offentlige myndighetsutøvelsen.³ Det er følgelig statens interesser som er vernet etter bestemmelsen, noe som innebærer at tjenestemannen ikke har status som fornærmet i relasjon til strl. § 127.⁴ Tjenestemannen vil imidlertid nyte et tilstrekkelig vern ved at vedkommende har status som fornærmet etter strl. § 228, en bestemmelse som ofte vil være overtrådt ved voldshandlingen, og som kan anvendes i konkurrans med strl. § 127, jfr. Rt.1971 s.882.⁵

Oppgavens tema er som nevnt voldsbegrepet i relasjon til strl. § 127. Det er imidlertid av interesse også å se på de øvrige vilkårene etter bestemmelsen for å sette begrepet i perspektiv. I tillegg vil jeg se på hovedregelen om straffeutmåling etter bestemmelsen, samt trekke frem hensyn som er sentrale ved tolkningen av hvilke handlinger som faller inn under virkeområdet til bestemmelsen. Avslutningsvis vil jeg avgrense strl. § 127 mot lignende bestemmelser i straffeloven.

2.2 De øvrige vilkårene

2.2.1 Offentlig tjenestemann

Loven gir ingen definisjon av begrepet ”offentlig tjenestemann”, foruten en presisering i tredje ledd av hvilke tjenestemenn som *også* skal innberegnes. Dette tredje ledd utvider

³ Bratholm (1995) s.149

⁴ Bratholm (1995) s.154 og Auglend (2004) s.921

⁵ Bratholm (1995) s.154 og Matningsdal: Norsk lovkommentar (online) note 1018 [sitert 27.01.10]. Om strl. § 228 se pkt.2.5.2

dermed rekkevidden av bestemmelsen.⁶

Det er på det rene at begrepet ikke omfatter enhver som er ansatt i det offentlige. I Rt.1983 s.868 presiserte Høyesterett at ”det alminnelige utgangspunkt er at uttrykket omfatter de personer som i kraft av valg eller ansettelse kan utøve offentlig myndighet på vegne av stat eller kommune. Utenfor faller de ansatte som ikke har noen slik myndighet.”⁷

Videre uttalte Høyesterett i Rt.2002 s.1020 at ”det settes ganske vide grenser for hvem som anses som offentlig tjenestemann. Utenfor faller først og fremst ansatte med svært uselvstendig arbeid eller arbeid som ikke er publikumsrettet”.⁸

I praksis vil polititjenestemenn være en aktuell gruppe, men også andre tjenestemenn vil være omfattet av begrepet.⁹ Dette vil eksempelvis være sosialarbeidere (Rt.2004 s.291), lærere (Rt.2002 s.1020), fengselsbetjenter (Rt.1991 s.867), samt leger som deltar i en kommunal eller interkommunal legevaktordning (Rt.2007 s.46). I Rt.1997 s.1938 kom Høyesterett imidlertid til at en lege som drev legevirksomhet som selvstendig næringsdrivende ikke var å regne som offentlig tjenestemann. Dette til tross for at legen hadde enkelte offentlige oppgaver og fungerte som kommunelege.

Begrepet ”offentlig tjenestemann” vil få en langt snevrere rekkevidde når straffeloven av 2005 trår i kraft. Strl. § 127 og § 128 vil bli slått sammen til en felles bestemmelse i strl. § 155 og omfattet av denne vil være ”enhver som har kompetanse til å treffe vedtak eller utferdige forskrift”. De som derimot utøver funksjoner som også kan foretas av private vil ikke lenger være vernet.¹⁰ Dermed vil både offentlige ansatte innen transport, samt lærere

⁶ Skeie (1946) s.488

⁷ s.869, jfr. også straffelovskommisjonens motiver s.11, inntatt i Kjershow (1930) s.319

⁸ s.1023

⁹ Bratholm (1995) s.150-151

¹⁰ Ot.prp.nr.8 (2007-2008) pkt.9.3 og Ot.prp.nr.8 (2007-2008) (endringslov) pkt.12.2

og helsepersonell falle utenfor virkeområdet til den nye bestemmelsen.¹¹ Det er imidlertid foreslått å innføre et særskilt straffebud som skal verne om enkelte utsatte yrkesgrupper som tidligere var omfattet av strl. § 127, men som nå faller utenfor anvendelsesområdet til den nye strl. § 155.¹²

2.2.2 Eget til å påvirke en tjenestehandling

Det er den offentlige myndighetsutøvelse som nyter vern etter bestemmelsen, og det er derfor et vilkår at handlingen må være rettet mot en ”tjenestehandling”.¹³

En tjenestehandling vil være en handling vedkommende har kompetanse til å foreta, og denne må videre pågå eller være i ferd med å begynne.¹⁴ Hvor tjenestemannen pga villfarelse overstrider sin kompetanse vil imidlertid også denne handlingen være omfattet av strl. § 127. Begår derimot tjenestemannen ulovlige handlinger vil en voldshandling mot denne falle utenfor bestemmelsens virkeområde, jfr. Rt.1930 s.1312.¹⁵

Spørsmålet om hva som skal karakteriseres som en tjenestehandling vil særlig komme på spissen der polititjenestemannen griper inn på fritiden. Det er imidlertid på det rene at det kan foreligge en tjenestehandling også i disse tilfellene, jfr. politiloven § 15 og politiinstruksen § 6-2.¹⁶

Det er videre et vilkår at voldshandlingen må ha påvirket tjenestehandlingen og på denne måten ha virket tvingende.¹⁷ Forarbeidene til strl. § 127 forklarer dette slik: bestemmelsen ”rammer...ikke...ubetinget ethvert Tilfælde, hvor der øves Vold mod en offentlig

¹¹ Ot.prp.nr.22 (2008-2009) pkt.6.13

¹² Ot.prp.nr.22 (2008-2009) pkt.6.13

¹³ Bratholm (1995) s.149

¹⁴ Haugen (2004) s.111 og Matningsdal: Norsk lovkommentar (online) note 1021 [sitert 08.02.10]

¹⁵ Bratholm (1995) s.149 og Matningsdal: Norsk lovkommentar (online) note 1021 [sitert 08.02.10]

¹⁶ Bratholm (1995) s.150

¹⁷ Tønnesen (1975) s. 83, Bratholm (1995) s.148 og Matningsdal: Norsk lovkommentar (online) note 1018 [sitert 26.01.10]

Tjenestemand under Udøvelsen af hans Tjeneste eller paa Grund af hans Tjenestehandlinger, men kun forsaavidt der har været Hensigten med Voldshandlingen at øve Indflytelse paa Vedkommendes tjenstlige Optræden.”¹⁸

Betydningen illustreres i Rt.1953 s.1204. Her hadde siktede tildelt en sysselmannsbetjent to knyttneveslag i fjeset rett etter at denne hadde avsluttet en ransaking hjemme hos vedkommende. Herredsretten dømte siktede for overtredelse av strl. § 127, men Høyesterett opphevet dommen med bakgrunn i at det ikke var klarlagt at siktedes slag ble utført med det formål å hindre en tjenestehandling.

2.2.3 ”Søge at formaa”

Det er tilstrekkelig at gjerningspersonen ”søger” å påvirke tjenestehandlingen. Formuleringen innebærer at strl. § 127 ikke har noe forsøksstadium og forsøk representerer dermed en fullbyrdet overtredelse av bestemmelsen uavhengig av om voldshandlingen rammer tjenestemannen.¹⁹

Rt.1986 s.234 illustrerer dette. I denne saken hadde domfelte forsøkt å bite to polititjenestemenn i forbindelse med en pågripelse. Høyesterett fant at det forelå uriktig lovanvendelse når herredsretten hadde kommet til det resultat at det forelå forsøk på overtredelse av strl. § 127. Det ble presisert at forsøk på en voldshandling representerte en fullbyrdet overtredelse av strl. § 127. Tilsvarende i Rt.1988 s.681 der førstvoterende uttalte at ”straffeloven § 127 første ledd setter straff for den som ved vold søker å hindre en offentlig tjenestemann under en tjenestehandling. Formuleringen innebærer at forbrytelsen er fullbyrdet allerede ved forsøk.”²⁰

¹⁸ Ot.prp.nr.24 (1898-99) s.24 annen spalte, inntatt i Bratholm (1995) s.148 som presiserer at skyldkravet etter bestemmelsen er forsett og ikke er hensikt som dette utdraget kan indikere.

¹⁹ Haugen (2004) s.111, Auglend (2004) s.924, Bratholm (1995) s.147 og Matningsdal: Norsk lovkommentar (online) note 1018 og 1019 [sitert 04.02.10], motsatt Skeie (1946) s.492

²⁰ s.682

Ovennevnte innebærer at det ikke stilles krav til at tjenestemannen rent fysisk treffes av handlingen, jfr. uttalelser i Rt.1987 s.1252 og Rt.1987 s.1384.

Strl. § 50, om tilbaketreden fra forsøk, får etter dette ikke anvendelse ved overtredelsen av strl. § 127, nettopp fordi handlingen blir fullbyrdet allerede på forsøksstadiet.²¹ Tilsvarende blir resultatet for strl. § 51 som normalt straffer forsøk mildere enn den fullbyrdede forbrytelse. Sistnevnte kommer blant annet til uttrykk i straffeutmålingen ved at forsøk straffes som en fullbyrdet forbrytelse, samt at det ikke er straffriende at tjenestemannen får utført tjenestehandlingen.²²

Det bemerkes at det å kalle et forsøk på vold for ”vold” strider mot hvordan begrepet innholdsmessig er kjent i dagligtalen. De lege ferenda burde domstolene således, om mulig, komme opp med et annet begrep for de tilfellene der handlingen faktisk ikke rammer tjenestemannen, selv om handlingen representerer en fullbyrdet forbrytelse og skal straffes som dette i relasjon til bestemmelsen.

2.2.4 Forsett

Skyldkravet etter bestemmelsen er forsett, til tross for at ordlyden – ”søger at formaa” – kan gi føring om at det kreves hensikt.²³ At skyldkravet er forsett sies klart i Rt.1929 s.84 der det ble uttalt at det ikke var et nødvendig vilkår for domfellelse etter strl. § 127 at gjerningspersonen hadde hatt til hensikt å hindre polititjenestemannen.

Kravet om forsett innebærer at gjerningspersonen blant annet må ha kunnskap om at han står overfor en offentlig tjenestemann, og uniform er i denne forbindelse ansett som tilstrekkelig identifikasjon.²⁴ Er imidlertid tjenestemannen i sivil er det ikke nok at

²¹ Bratholm (1997) s.196

²² Haugen (2004) s.111

²³ Skeie (1946) s.493, Bratholm (1995) s.146 og Matningsdal: Norsk lovkommentar (online) note 1019 [sitert 04.02.10], jfr. også Rt.1986 s.393, Rt.1988 s.681 og Rt.2008 s.193

²⁴ Fodstad (1984) s.31

vedkommende legitimerer seg, det er i tillegg et krav om at legitimasjonen må være forstått av gjerningspersonen.²⁵

Skyldkravet vil være oppfylt hvor gjerningspersonen er klar over eller anser det som overveiende sannsynlig at vedkommende hindrer en tjenestehandling. Rt.2008 s.193 kan illustrere dette. I herværende sak ble det uttalt at ”så lenge tiltalte var klar over at hun sparket en polititjenestemann under utførelsen av en tjenestehandling, vil det naturlige utgangspunkt måtte være at hun samtidig var klar over at hun søkte å hindre ham i å utføre tjenestehandlingen.”²⁶ Det at hun angivelig sparket for å få polititjenestemannen til å trekke seg noe tilbake, ikke for å forhindre han, ble av Høyesterett ikke ansett å være en tilstrekkelig begrunnelse til å fravike utgangspunktet om at forsett forelå i dette tilfellet.

2.3 Reglene om straffeutmåling

Overtredelse av strl. § 127 resulterer som hovedregel i ubetinget fengselsstraff.²⁷ Dette har sin bakgrunn i sterke allmennpreventive hensyn; det skal være tydelig at vold mot offentlig tjenestemann ikke skal gå ustraffet hen og at det faktisk legges til grunn en streng fengselsstraff.²⁸

At allmennpreventive hensyn står sentralt ble sagt i generell form i Rt.2005 s.728. I denne saken hadde en 19 år gammel mann bitt en polititjenestemann. Førstvoterende uttalte at det ”etter langvarig praksis er den klare hovedregel at det reageres med ubetinget fengsel ved vold mot politiet”.²⁹ Videre ble det presisert at ”allmennpreventive hensyn står her meget sterkt, knyttet til rettshåndhevelsen og behovet for vern av polititjenestemennene i

²⁵ Fodstad (1984) s.31

²⁶ avsnitt 10

²⁷ Matningsdal: Norsk lovkommentar (online) note 1022 [sitert 04.02.10], jfr. Rt.1991 s.952 og Rt.2005 s.728

²⁸ Haugen (2004) s.111

²⁹ avsnitt 11

vanskelige situasjoner hvor de må rykke ut”.³⁰

Dersom det ikke reageres med ubetinget fengsel, skal straffen settes til betinget fengsel eller samfunnsstraff. Alternativene skal imidlertid bare anvendes hvor det gjør seg gjeldende spesielle omstendigheter i saken.³¹

2.4 Sentrale hensyn

Det er den offentlige myndighetshandlingen som nyter vern etter strl. § 127. Dette fremgår ved at det ikke er tilstrekkelig at det utøves vold mot en offentlig tjenestemann, men at volden også må være *egnet til å påvirke* tjenestehandlingen. Dette taler for at man bør slå ned på selv de mindre grove overtredelser av § 127, samt tidvis også handlinger som etter en naturlig språklig forståelse, faller utenfor voldsbegrepet. Både allmennpreventive hensyn, samt hensynet til straffverdighet taler for en slik utvidende tolkning av strl. § 127. I teorien er nettopp disse reelle hensynene fremhevet som dominerende når grensen mellom straffbarhet og straffrihet skal trekkes.³²

Allmennpreventive hensyn taler for en utvidende tolkning nettopp for at loven og håndhevelsen av denne skal ha en holdningsskapende virkning. En allmennpreventiv virkning vil således være oppnådd der borgerne på grunn av trusselen om straff avholder seg fra den forbryterske handling.³³ Det er følgelig viktig at straffetrusselen blir oppfattet som reell fordi man ellers vil undergrave bestemmelsen og dermed indirekte de offentlige tjenestemennenes arbeid.

At allmennpreventive hensyn blir tillagt stor vekt har særlig kommet til uttrykk i domstolene i forbindelse med utmåling av straff. I Rt.2005 s.728 ble det presisert at ”allmennpreventive hensyn står her meget sterkt, knyttet til rettshåndhevelsen og behovet

³⁰ avsnitt 12, jfr. også uttalelser i Rt.1984 s.1480

³¹ se til illustrasjon Rt.1987 s.1521, Rt.1991 s.952 og Rt.2005 s.728.

³² Eskeland (2006) s.488

³³ Slettan (2001) s.11

for vern av polititjenestemennene i vanskelige situasjoner hvor de må rykke ut.”³⁴

Videre vil som nevnt hensynet til handlingens straffverdighet så godt som alltid tale for en utvidende fortolkning av bestemmelsen. Med straffverdighet siktes det til den grad av bebreidelse som kan rettes mot personen, som igjen avhenger av tre forhold; handlingens grovhet, graden av skyld og gjerningspersonens motiv og handlingssituasjon.³⁵ Hensynet til straffverdighet kan fort bli utslagsgivende der det er få andre holdepunkter å basere avgjørelsen på. Dette kan sies å ha vært tilfellet i Rt.1999 s.240. Et flertallet ga her uttrykk for at spyting måtte omfattes av voldsbegrepet med den begrunnelse at ”det å spytte på noen er en grov krenkelse, og jeg kan vanskelig se at straffverdigheten av spyting skal være mindre enn av slag”.³⁶ Tilsvarende i Rt.1983 s.652 hvor den handling å kjøre mot en politimann, slik at denne måtte hoppe til siden for å unngå å bli truffet, ble ansett å være like straffverdig som andre tilfeller av vold mot politiet. Det hadde da ingen avgjørende betydning at gjerningspersonen ikke på noe tidspunkt traff tjenestemannen.

Det kan imidlertid trekkes frem hensyn som taler *imot* en utvidende fortolkning av strl. § 127 og hvor straffesanksjonering således blir uheldig. Særlig rettssikkerhetshensynet, samt legalitetsprinsippet vil stå sentralt her.

Kjernen i rettssikkerhetshensynet er at borgerne skal kunne forutberegne sin rettsstilling. Forutberegnelighet er å regne som et sentralt element i et rettssikkerhetsideal og et viktig hensyn på strafferettens rettsområde og i dette ligger en begrensning for staten i hvor langt den kan gå for å bekjempe kriminalitet.³⁷ Det skal følgelig ikke komme som noen overraskelse at handlingen er straffesanksjonert. Der domstolene beveger seg utenfor en naturlig forståelse av voldsbegrepet, vil deres oppfatning kunne komme i strid med den allmenne rettsoppfatning, og forutberegnelighetsproblemer kan dermed oppstå. Den

³⁴ avsnitt 12

³⁵ Eskeland (2006) s.131-134

³⁶ s.242

³⁷ Eskeland (2006) s.135

individualpreventive effekten vil også kunne forsvinne der gjerningspersonen vanskelig kan se at vedkommende har gjort noe galt.

Det strafferettslige legalitetsprinsipp vil videre oppstille en skranke for hva som kan karakteriseres som vold i relasjon til strl. § 127. Prinsippet er av grunnleggende karakter, inntatt i Grunnloven § 96 1.alternativ som lyder; ”Ingen kan dømmes uten etter lov”. Det oppstilles med andre ord et krav til lovhjemmel hvor det skal statueres straffeansvar og idømmes strafferettslige sanksjoner.³⁸ I lovkravet ligger et klarhetskrav som tilsier at domstolene ikke kan tøye ordlyden av voldsbegrepet for langt, noe som også er i samsvar med Norges folkerettslige forpliktelser.³⁹ Hvor dette gjøres kan man lett se hvordan en utvidende fortolkning av bestemmelsen kan komme i konflikt med legalitetsprinsippet.

2.5 Avgrensning mot lignende bestemmelser

Oppgaven må videre avgrenses mot andre straffebestemmelser av lik karakter. Jeg finner det imidlertid hensiktsmessig å kort skissere innholdet i disse da bestemmelsene vil brukes aktivt i løpet av oppgaven, hovedsakelig som et argument *imot* en utvidet tolkning av voldsbegrepet i relasjon til strl. § 127. Av særlig interesse er strl. §§ 128, 228 og 326, men også enkelte andre straffebud vil være av betydning.

2.5.1 Strl. § 128

Trusler vil i sin alminnelighet omfattes av det mildere straffebud i strl. § 128. Også etter denne bestemmelsen er det et vilkår at handlingen er egnet til å påvirke den offentlige tjenestemann i hans tjeneste. Det er imidlertid antatt at handlingen ikke må ramme vedkommende personlig, noe som tilsier at også vold mot gissel vil omfattes.⁴⁰ Trusselen kan fremsettes både muntlig, skriftlig og ved konkludent atferd og forsøk vil, på samme

³⁸ Andenæs (2004) s.104

³⁹ jfr. klarhetskravet til lovgivning som ligger i EMK art.7, se bl.a. Kokkinakis v. Greece A 260-A (1993) hentet fra NOU 2003:18 s.190 og Møse (2002) s.396

⁴⁰ Bratholm (1995) s.158

måte som etter strl. § 127, representere en fullbyrdet forbrytelse av bestemmelsen.⁴¹
Skyldkravet er forsett.⁴²

Hvor trusselen får et fysisk uttrykk oppstår det imidlertid vanskelige
grensedragningsproblemer mot strl. § 127. Disse tilfellene vil derfor behandles under et eget
punkt senere i oppgaven.⁴³

2.5.2 Strl. § 228

Strl. § 228 omhandler vold og andre legemsfornærmelser på legemet, herunder krenkelser
av psykisk karakter.⁴⁴ Bestemmelsen straffer imidlertid volden i seg selv, mens det etter
strl. § 127 er et vilkår at volden er brukt som et middel til å tvinge tjenestemannen til noe.⁴⁵
Det stilles følgelig høyere krav til voldshandlingen etter strl. § 228 enn tilfellet er etter §
127. Dette ble nettopp fremhevet i Rt.1971 s.882 som en av årsakene til at bestemmelsene
kan anvendes i konkurranseloven.⁴⁶ Høyesterett uttalte at ”den vold som kan være tilstrekkelig til
å bringe § 127 til anvendelse, ikke med nødvendighet behøver å være tilstrekkelig etter
§ 228”.⁴⁷ Innholdet av voldsbegrepet i strl. § 127 er følgelig videre enn etter § 228.⁴⁸

2.5.3 Strl. § 326

Strl. § 326 retter seg mot den som forulemper eller hindrer en offentlig tjenestemann ved
hans utførelse av sine tjenestehandlinger. Det stilles ikke noe krav om at det må være
utøvet vold eller trusler mot tjenestemannen og det vil derfor normalt være de mildere
handlinger som omfattes av bestemmelsen.

⁴¹ Bratholm (1995) s.157-158

⁴² Bratholm (1995) s.159

⁴³ jfr. oppgavens fjerde del

⁴⁴ Bratholm (1995) s.549

⁴⁵ Andenæs (1997) s.43

⁴⁶ Bratholm (1995) s.547

⁴⁷ s.883

⁴⁸ Matningsdal: Norsk lovkommentar (online) note 1018 [sitert 08.02.10]

Det kreves kun et minimum av aktiv handling, eventuelt sjikanering, for at bestemmelsen kommer til anvendelse. For sjikane er det tilstrekkelig med kraftig munnbruk eller eksempelvis spyting.⁴⁹

2.5.4 Øvrige straffebud

I nær tilknytning til strl. § 228 ligger § 229 som gir straff til den som skader en annen eller hensetter noen i avmakt. Bestemmelsen omfatter de mer alvorlige legemskrenkelser, med unntak av de grove overtredelser som reguleres av strl. § 231. Den nærmere grensedragningen til strl. § 228 er skjønnsmessig og vil bero på en helhetsvurdering der en rekke momenter trekkes inn i vurderingen.⁵⁰

Strl. § 227 gir straff til den som fremsetter en trussel egnet til å fremkalle alvorlig frykt, men til forskjell fra § 128 er det uten betydning hvorvidt trusselen fremsettes som ledd i å påvirke noens handlemåte eller ikke.⁵¹

Militær straffelov § 43 innehar en omtrent likelydende bestemmelse som strl. § 127. Bestemmelsen straffer den som ved vold søker å påvirke en overordnet i hans tjeneste. Ifølge Tønnesen vil det være tale om de samme tolkningsmomenter man må ta hensyn til etter mil.strl. § 43 og strl. § 127 grunnet at de legislative hensyn bak disse to bestemmelsene synes sammenfallende på dette punkt. I følge hans synspunkter vil således praksis etter mil.strl. § 43 kunne være veiledende.⁵²

Avslutningsvis vises det til lydighetsplikten som oppstiller en plikt for borgerne til å rette seg etter pålegg og forbud gitt av politiet. Lydighetsplikten er lovfestet i politiloven § 5 og strl. § 329.

⁴⁹ Haugen (2004) s.308

⁵⁰ Andenæs (2008) s.84

⁵¹ Bratholm (1995) s.537

⁵² Tønnesen (1975) s.84

3 Voldsbegrepet

3.1 Innledende

Verken straffeloven eller bestemmelsen om vold mot offentlig tjenestemann innehar en legaldefinisjon av begrepet ”vold”. Uttrykket må derfor tolkes, og et utgangspunkt blir å søke en naturlig språklig forståelse av ordlyden.

Straffeloven innehar mange andre straffebud som straffesanksjonerer bruk av ”vold”. Dette vil eksempelvis være strl. § 228 om legemsfornærmelser, men også de mer sammensatte bestemmelser som voldtektsbestemmelsen i strl. § 192, samt bestemmelsen om ran i strl. § 267.⁵³ Interessant er også strl. § 219 som retter seg mot mishandling i nære relasjoner. Bestemmelsen omfatter psykisk terror og utvider dermed voldsbegrepet.⁵⁴ Straffebudene illustrerer at innholdet i voldsbegrepet vil kunne være ulikt og at det følgelig blir sentralt å tolke begrepet i lys av straffebestemmelsenes særlige karakter. Grensen for hva som utgjør vold vil dermed kunne variere fra bestemmelse til bestemmelse.⁵⁵

I det følgende vil jeg ta for meg de ulike elementene i voldsutøvelsen og se nærmere på hva som kreves av en handling for at den kan sies å utgjøre vold i relasjon til strl. § 127. Elementene vil nødvendigvis høre sammen og først sett under ett gi et helhetlig bilde av om en handling kan karakteriseres som vold.

⁵³ Tønnesen (1975) s.83

⁵⁴ Matningsdal: Norsk lovkommentar (online) note 1720 [sitert 09.03.10]. Bestemmelsen gjennomgikk en omfattende lovrevidering i 2005 med bakgrunn i at de øvrige bestemmelsens om legemskrenkelser mv. ikke godt nok fanget opp helheten og kompleksiteten ved denne typen vold, jfr. note 1719 [sitert 09.03.10] Straffebudet gir en god illustrasjon på at fysisk og psykisk vold blandes sammen også på strafferettens område.

⁵⁵ Tønnesen (1975) s.83

3.2 Det fysiske element

3.2.1 Problemstilling

Spørsmålet er om det er en forutsetning for anvendelsen av strl. § 127 at handlingen gir seg et fysisk utslag hos tjenestemannen. Hvor dette besvares benektende, vil psykiske reaksjoner samt sløving av sansene kunne tenkes omfattet.

Hvilke krav som stilles til karakteren av handlingen vil stå sentralt under de øvrige elementene og vil følgelig ikke behandles her. Videre vil forsøksstilfellene i sin helhet holdes utenfor fremstillingen.⁵⁶

3.2.2 Utgangspunkt

Som nevnt innehar ikke strl. § 127 en legaldefinisjon av hva som ligger i begrepet ”vold”. En naturlig språklig forståelse av begrepet tilsier imidlertid at vold bare foreligger der tjenestemannen fysisk kan kjenne handlingen på kroppen. Dette styrkes av at juridisk teori, i all hovedsak, trekker frem handlinger som vil være fysisk følbare for tjenestemannen, eksempelvis slag, spark, steinkasting, biting, holding og spyting.⁵⁷

Kjerschow presenterte i sin tid en vid definisjon av voldsbegrepet som har blitt stående for ettertiden. Han var av den oppfatning at begrepet omfatter ”*enhver følbare fysisk innvirkning på person*” (min utheving).⁵⁸ Rettssetningen kan ikke tolkes bokstavelig, i den forstand at enhver kroppslig reaksjon vil være likestilt og dermed ubetinget utgjør vold i relasjon til strl. § 127. Hvor en person således puster en polititjenestemann i nakken, slik at vedkommende instinktivt snur seg og mister fokus på arbeidsoppgavene sine, kan tilfellet vanskelig karakteriseres som vold med den begrunnelse at handlingen er fysisk følbare for tjenestemannen. Dette ville være å trekke bestemmelsens anvendelsesområde for langt og

⁵⁶ jfr. pkt.2.2.3

⁵⁷ Haugen (2004) s.111, Bratholm (1995) s.146, Tønnesen (1975) s.87, Tønnesen (1978) s.206, Kjerschow (1930) s.360 og Skeie (1946) s.492

⁵⁸ Kjerschow (1930) s.360

ville kunne føre til urimelige resultater. Tilsvarende hvor en person står og prikker en tjenestemann kontinuerlig på skulderen og på denne måten virker forstyrrende. Eksemplene illustrerer dermed godt at det må trekkes en nedre grense for hva som kan omfattes av voldsbegrepet.

Rettssetningen kan imidlertid sies å gi uttrykk for tre ting; for det første at terskelen for hva som utgjør vold etter bestemmelsen skal legges lavt. Videre at også fysisk ubehag som oppstår på en indirekte måte skal omfattes. Avslutningsvis at psykiske reaksjoner, etter en antitetisk tolkning, faller utenfor bestemmelsens anvendelsesområde.⁵⁹

Det er følgelig nærliggende å se på Kjerschows rettssetning som at den gir uttrykk for at fysisk følbarhet er et nødvendig minimumsvilkår for at strl. § 127 skal komme til anvendelse.

3.2.3 Eksempler

Kan det konstanteres en skade hos tjenestemannen skal det lite til for at tilfellet representerer en overtredelse av strl. § 127. I disse tilfellene vil som oftest også det fysiske ubehaget ligge høyt. Se til illustrasjon Rt.1994 s.1678 hvor domfelte bet en polititjenestemann i fingeren slik at han fikk et åpent sår og blødde og Rt.1987 s.1163 hvor domfelte kastet en vindusrute i hodet på tjenestemannen, så denne pådro seg flere kutt og måtte sy 4-5 sting. Begge handlingene ble av Høyesterett karakterisert som vold i relasjon til bestemmelsen.

Terskelen kan imidlertid ikke legges så høyt for ethvert tilfelle av vold mot offentlig tjenestemann. Får dermed tjenestemannen et slag i magen eller blir tildelt en ørefik som ikke gir seg synlige utslag i etterkant, må dette representere handlinger som klart faller inn under virkeområdet til bestemmelsen uavhengig av om handlingen skulle vise seg å ikke

⁵⁹ se motsatt Skeie (1946) s.491 som er av den oppfatning at man må likestille de tilfeller hvor tjenestemannen blir påvirket fysisk og psykisk.

være av de alvorligste.⁶⁰ Spørsmålet blir deretter hvor den nedre grensen går.

Det kan tenkes følgende eksempel; på et hjemmebesøk får polititjenestemannen servert en kopp kaffe inneholdende et rusmiddel. Dopet gjør at tjenestemannen blir helt omtåket, på tilsvarende måte som om han hadde blitt slått i hodet. Kan så denne handlingen sies å utgjøre vold?

Rettsikkerhetshensyn kan sies å tale imot en anvendelse av strl. § 127 med bakgrunn i at handlingen vanskelig kan karakteriseres som vold. Til dette kan det imidlertid innvendes at det vil by på problemer å sette et annet navn på hendelsen. Videre vil sterke allmennpreventive hensyn gjøre seg gjeldende og tale for en utvidende fortolkning av bestemmelsen. At det er snakk om et narkotikum øker videre straffverdigheten av handlingen, selv om arten av narkotikumet vil kunne være av betydning. Det er også et argument at strl. § 326 ikke passer godt på tilfellet. Gode grunner taler således for at strl. § 127 kan få anvendelse, et synspunkt som til dels har oppslutning i teorien.⁶¹

Det kan videre oppstilles følgende eksempel; en oppspilt fotballsupporter blir tatt til side av en polititjenestemann for bråk på tribunen. Vedkommende reagerer med å rette en ”tute” mot tjenestemannens øre og aktivere denne. Lyden er svært gjennomtrengende og setter kanskje tjenestemannen ut av spill for et øyeblikk. Handlingen vil fort være fysisk følbart for politimannen i form av kortvarig øresus eller lignende og taler således for at handlingen faller inn under virkeområdet til strl. § 127. På den annen side vil det kanskje være mer naturlig å subsumere tilfellet under den mildere straffebestemmelsen i § 326 nr.2 som regulerer ”anden fornærmelig Adfærd”.

Andenæs viser til at motivene peker på muligheten for at en ”øresønderrivende lyd” kan

⁶⁰ se motsatt Fodstad (1984) s.31

⁶¹ Kjerschow (1930) s.360, Hagerup (1916) s.142 og Matningsdal: Norsk lovkommentar (online) note 1018 [sitert 08.02.10], til dels motsatt Tønnesen (1975) s.88, Tønnesen (1978) s.206-207 og Auglend (2004) s.922 som mener det som et supplement må foreligge fysisk tvang.

omfattes av strl. § 228 under alternativet å ”paa anden Maade fornærmer ham paa Legeme” og ikke under alternativet ”vold”.⁶² Da tatt i betraktning at strl. § 127 bare omhandler ”vold” synes det nærliggende å ikke omfatte tilfellet under bestemmelsen. Til dette kan det innvendes at det ikke foreligger noe rettspraksis som kan styrke synspunktet. Det er heller ikke tatt noe selvstendig standpunkt til om et slikt tilfelle kan tenkes å være aktuelt under strl. § 127, til tross for at bestemmelsen er antatt å ha et videre innhold enn § 228.⁶³

Løsningen må bero på en helhetsvurdering der det enkelte tilfellet vurderes konkret. Gode grunner taler imidlertid for at tilfellet burde omfattes av den mildere straffebestemmelsen i strl. § 326, til tross for at tjenestemannen får en slags fysisk reaksjon ved handlingen. Dette fordi det vil fremstå som fremmed og urimelig om en slik handling faller inn under bestemmelsen virkeområde. Tilsvarende løsning må nok da også legges til grunn for tilfeller av motbydelig lukt, samt skarpe lysblink.⁶⁴

Et siste eksempel som kan oppstilles er hvor gjerningspersonen fyrer av en røykgranat idet politiet er i ferd med å storme vedkommendes leilighet. Røyken granaten avgir, vil verken være farlig eller forårsake smerte, den vil imidlertid forhindre tjenestemennene fra å se noe fremfor seg. Spørsmålet er om dette er tilstrekkelig til å subsumere handlingen under strl. § 127.

Dette må kunne gis et benektende svar. Handlingen vil her bare skape en hindring for polititjenestemennene i den forstand at deres sanser vil bli forstyrret, noe som må kunne sies å ligge innenfor kjerneområdet til strl. § 326. Hensynet til handlingens straffverdighet, samt hensynet til borgernes forutberegnelighet må videre tale for en slik forståelse. Endrer man derimot på eksempelet og legger til at det rett innenfor døren ligger en usikret kjeller, vil utfallet kunne bli det motsatte. Sterke allmennpreventive hensyn vil tale for at

⁶² Andenæs (2008) s.63

⁶³ se pkt.2.5.2

⁶⁴ sml. Andenæs (2008) s.63 som rubriserer disse tilfellene under strl. § 228 annet alternativ.

handlingen omfattes av strl. § 127, i tillegg til at handlingens straffverdighet vil være større enn i det originale eksempelet. Rettssikkerhetshensynet mister videre sin tyngde.

3.2.4 Avsluttende bemerkninger

Utgangspunktet er følgelig at handlingen må være fysisk følbar for tjenestemannen i tråd med Kjerschows rettssetning. Definisjonen kan imidlertid ikke forstås bokstavelig, slik at enhver følbar handling ubetinget skal legges til grunn som vold i relasjon til strl. § 127. Den nærmere grensedragningen vil etter dette være skjønnsmessig.

Oppnår tjenestemannen en psykisk reaksjon vil det være nærliggende at dette faller inn under andre straffebestemmelser. Tilsvarende hvor vedkommendes sanser sløves. Det oppstilles imidlertid en reservasjon for de tilfeller der handlingen er av en slik karakter at den naturlig vil høre inn under bestemmelsen.

3.3 Handlingens styrke

3.3.1 Problemstilling

Spørsmålet er hvorvidt enhver fysisk handling omfattes av strl. § 127 eller om det stilles krav til at handlingen må være av en viss styrke. Det kan tenkes følgende eksempel; gjerningspersonen setter fingeren i brystet på en politimann samtidig som han kommer med skjellsord. For hvert skjellsord som ytres trykker han aggressivt i takt med fingeren. Handlingen er følbar for polititjenestemannen og klart nok av fysisk karakter. Spørsmålet er om styrken av handlingen er tilstrekkelig til å subsumere tilfellet under bestemmelsen.

3.3.2 Utgangspunkt

Strl. § 127 gir ingen føring på hvor mye styrke som kreves av handlingen for at den anses som vold. En naturlig språklig forståelse av "vold" tilsier imidlertid at det må kreves en viss fysisk styrke. Vi kan vanskelig tenke oss hvordan nærmest kraftløse handlinger mot en offentlig tjenestemann kan falle inn under bestemmelsens område.

Kjerschow har forsøkt å definere dekningsområdet til bestemmelsen med følgende

rettssetning; den omfatter ”enhver følbar fysisk innvirkning på person, *uten at den dog behøver å være av nogen nevneverdig styrke*” (min utheving)⁶⁵. Dette utgangspunkt har senere vært opprettholdt,⁶⁶ men også et strengere utgangspunkt er forfektet; at det må foreligge et element av maktbruk for at handlingen skal kunne karakteriseres som vold.⁶⁷

I en etter hvert ganske så omtalt Høyesterettsavgjørelse ble lagmannsrettens rettsbelæring opprettholdt; ” ved vold i nævnte straffebestemmelse forstaaes en *hvilken som helst kraftanvendelse stor eller liten* mot en person for at overvinde en hindring eller motstand eller at tvinge” (min utheving).⁶⁸ Avgjørelsen legger terskelen lavt, men gir for øvrig ingen videre føring på hva som skal omfattes av begrepet.

Standpunktet fra 1922 har blitt ytterligere forsterket med Rt.1930 s.1312. Her uttalte Høyesterett at det var uten betydning for anvendelsen av strl. §127 ”hvilken grad av styrke eller voldsomhet den maktanvendelse har hatt som har vært øvet for at hindre vedkommende tjenestehandling”.⁶⁹

At det må foreligge en viss styrke ved voldshandlingen ble avvist senest i Rt.1999 s.240. Flertallet sa seg enig i Kjerschows rettsetning om at det er tilstrekkelig for anvendelse av strl. § 127 at handlingen er fysisk følbar for fornærmede uavhengig av styrken.

Normalt vil ikke spørsmålsstillingen skape problemer da det er de klassiske legemsfornærmelser som er gjengangere etter bestemmelsen. Disse voldshandlingene vil i tillegg ofte utføres med såpass styrke at det ikke er noe tvil om at terskelen er overtrådt; eksempler fra rettspraksis er kraftige spark som medførte at polititjenestemannen mistet pusten (Rt.1988 s.1058), samt et tilfelle hvor gjerningspersonen tok et kraftig kvelertak på

⁶⁵ Kjerschow (1930) s.360

⁶⁶ Bratholm (1995) s.146

⁶⁷ Auglend (2004) s.922

⁶⁸ Rt.1922 s.73

⁶⁹ s.1312

politimannen (Rt.1992 s.916). Det er den nedre grensen som er vanskelig å trekke og det er den jeg skal se på i det følgende. Rettspraksis vil være illustrerende, men det er også nødvendig å belyse grensen ved å trekke inn konstruerte eksempler. Spørsmålet blir dermed om handlinger med et beskjedent fysisk uttrykk kan omfattes av bestemmelsen.

3.3.3 Eksempler

3.3.3.1 Spyting

Et omstridt tema har vært spyting, nærmere bestemt om spyting kan karakteriseres som vold i bestemmelsens forstand. På bakgrunn av den tradisjonelle definisjonen av hva som skal karakteriseres som vold – ”enhver følbar fysisk innvirkning” – har det flere steder i teorien blitt forfektet at spyting må omfattes,⁷⁰ men det finnes også eksempler på det motsatte resultat.⁷¹ Temaet må imidlertid sies å ha blitt avklart gjennom senere års praksis.

Problemstillingen var aktuell i Rt.1999 s.240. I denne saken spyttet domfelte på en polititjenestemann under transport i politibil på vei til stasjonen. Høyesterett delte seg i to fraksjoner hvorav et flertall på tre fant at spyting måtte omfattes av voldsbegrepet. Det ble uttalt at ”det å spytte på noen er en grov krenkelse, og jeg kan vanskelig se at straffverdigheten av spyting skal være mindre enn av slag”.⁷² Annenvoterende viste til at standpunktet hadde støtte i teorien og trakk frem Kjerschows rettssetning om at enhver fysisk innvirkning må omfattes av bestemmelsen. På bakgrunn av dette ble det konkludert med at spyting måtte anses som vold i relasjon til strl. § 127. Siktete ble imidlertid ikke domfelt da et flertall av dommerne var av den oppfatning at handlingen ikke hindret politiet i å utføre tjenestehandlingen.

Annenvoterendes begrunnelse er interessant. Det vises til at spyting er like straffverdig som et slag, noe sikkert mange kan stille seg bak. Det er imidlertid andre aspekter som må

⁷⁰ Bratholm (1995) s.146

⁷¹ Auglend (1999) s.876 og Auglend (2004) s.922

⁷² s.242

trekkes frem. For det første taler rettssikkerhetshensyn imot at nevnte handling skal være omfattet av bestemmelsen – spytting vil ikke naturlig høre inn under begrepet ”vold”, i hvert fall ikke slik vi kjenner begrepet i dagligtalen. Dernest har vi en mildere straffebestemmelse i strl. § 326 nr.2 som gir straff til den som ved ”fornærmelig Adfærd” forulemper er tjenestemann under tjeneste. Spytting har vært regnet som å ligge i kjerneområdet til denne bestemmelsen, jfr. blant annet Rt.1987 s.1513, og det virker derfor fremmed å subsumere tilfellet under strl. § 127. Det blir dermed nærliggende å tro at resultatet skyldtes at en endring var på trappene. Til støtte for dette kan det vises til en lagmannsrettsavgjørelse fra 1997⁷³ hvor spytting ble ansett å utgjøre vold.

I nevnte sak foretok lagmannsretten en grundig redegjørelse av begrepet. Det ble uttalt at ”selv om ordet vold i utgangspunktet etter naturlig forståelse ikke synes å omfatte spytting, og ikke er vold ved forståelsen av straffeloven § 228 første ledd, finner lagmannsretten at formålsbetraktninger tilsier at ordet vold må omfatte spytting for å oppnå det vern som offentlige tjenestemenn er ment å ha etter § 127”. Det ble videre presisert at ”selv om spytting også faller inn under straffeloven § 326 nr 2, og tiltaltes handling således er straffbar som en forseelse, gir ikke dette det ønskede vern for offentlige tjenestemenn i dag. Lagmannsretten nevner at overføringer av sykdommer gjennom spytt er et økende problem som tilsier et sterkere strafferettslig vern for offentlige tjenestemenn, ikke minst polititjenestemenn under utførelse av tjenesten.”

Synspunktet om at spytting må karakteriseres som vold har også senere vært oppe, blant annet i en sak fra Lagmannsretten fra 2002⁷⁴ hvor retten kom til samme resultat. Det ble uttalt at ”tiltaltes spytting samt blåsing av snørr utover den ene tjenestemannens hår og jakke må anses som vold etter strl § 127”.

Det bemerkes at det i LB-2008-183957 ble ansett som en skjerpende omstendighet at spyttet fra gjerningsmannen hadde havnet i munnen til polititjenestemannen. Dette hadde

⁷³ LB-1997-1296

⁷⁴ LG 2002 s.1241

sin hovedårsak i at hendelsen hadde fremkalt alvorlig frykt for smitte hos tjenestemannen. Lagmannsretten gikk imidlertid ikke inn på sannsynligheten for å bli smittet ved en slik hendelse.

Rettstilstanden må etter dette kunne sies å ha blitt klarlagt og spyting er følgelig å anse som vold i bestemmelsens forstand.

3.3.3.2 Vann

Videre er det interessant å se på bruk av vann og hvorvidt dette kan sies å utgjøre en voldshandling. Anvender gjerningspersonen mye kraft, eksempelvis heller en bøtte med isvann over hodet på en tjenestemann, må handlingen klart nok utgjøre vold i relasjon til strl. § 127. Det er først der handlingen er av beskjedne styrke at spørsmålet melder seg.

Jeg viser igjen til Rt.1930 s.1312 hvor Høyesterett uttalte at det var uten betydning for anvendelsen av strl. §127 ”hvilken grad av styrke eller voldsomhet den maktanvendelse har hatt som har vært øvet for at hindre vedkommende tjenestehandling”.⁷⁵ Sagt på en annen måte stilles det ikke noe krav til at volden er av en viss styrke for at bestemmelsen skal kunne komme til anvendelse. Dette er svært interessant.

Vi kan tenke oss et eksempel der gjerningspersonen med forsett retter en vannpistol mot polititjenestemannen og spruter på denne. Politimannen blir hindret fra å utgjøre sin tjenestehandling ved at han nå setter fokus på å få tørket bort vannsølet. Handlingen er klart nok egnet til å påvirke tjenestemannen i hans tjeneste, og vannspruten vil i tillegg være fysisk følbar for politimannen i det vannet trenger igjennom klærne. Strengt tatt skulle da lovens objektive vilkår være oppfylt. Kan imidlertid en slik handling representere en voldshandling i relasjon til strl. § 127?

Rettssikkerhetshensyn taler ganske klart imot; å sprute noen dråper vann på en tjenestemann kan vanskelig sies å naturlig høre inn under begrepet ”vold”. Man oppnår

⁷⁵ s.1312

med all sannsynlighet heller ingen individualpreventiv effekt ved å straffe for en slik handling. Annerledes kan det kanskje stille seg dersom polititjenestemannen hadde blitt truffet av en av russens vannballonger. Polititjenestemannen ville her blitt tvunget til å forlate sitt arbeid for å fått skiftet til tørre klær. I sistnevnte eksempel bærer handlingen i større grad preg av kraftanvendelse, samt målrettethet. Det vil dermed være enklere for vedkommende å forstå hvorfor en slik handling kan være straffbar. Videre taler allmennpreventive hensyn, samt hensynet til handlingens straffverdighet for en utvidende fortolkning av voldsbegrepet i et slikt tilfelle, i tillegg til at individualprevensjonen slår til med større styrke.

Konklusjonen må etter dette være at vannsprut vil kunne utgjøre vold i relasjon til strl. § 127, noe som er i tråd med teorien og forarbeidene til den nye straffeloven av 2005.⁷⁶ Den nærmere grensedragningen for når et tilfelle skal omfattes og når det faller utenfor bestemmelsens virkeområde vil måtte bero på en skjønnsmessig vurdering der også andre momenter trekkes inn. De beste grunner taler imidlertid for at vannsøl av mindre omfang ikke kan omfattes av straffebudet, men at handlingen i stedet subsumeres under strl. § 326.

3.3.3.3 Grep og dytt

Interessant er også hvorvidt det å gripe en politimann i armen kan sies å utgjøre vold i bestemmelsens forstand. Typisk har dette vært aktuelt hvor gjerningspersonen har grepet tak i tjenestemannen for å forhindre pågripelse av kameraten. Et slikt grep vil ofte være en beskjeden form for maktanvendelse sammenlignet med de klassiske overtredelsene av bestemmelsen som eksempelvis slag og spark. Høyesterett har imidlertid lagt terskelen lavt i disse tilfellene, slik at det ikke stilles store krav til maktbruk for strl. § 127 kommer til anvendelse.

I Rt.1973 s.1451 så polititjenestemannen seg nødt til å legge en arrestant ned på gulvet i politibilen. Vedkommendes kamerat trakk da konstabelen to ganger i armen i et forsøk på å

⁷⁶ Bratholm (1995) s.146 og Matningsdal: Norsk lovkommentar (online) note 1018 [sitert 04.02.10], samt Ot.prp.nr.8 (2007-2008) pkt.9.3.1

dra han vekk fra den arresterte. Det ble ikke funnet bevist at domfelte utførte handlingen som et ledd i å forsøke å forhindre pågrepelse og det ble derfor lagt til grunn at dette ble gjort for å få kameraten opp i sittende stilling igjen. Høyesterett presiserte at byrettens forståelse av bestemmelsen var riktig og at kameraten i dette tilfellet ved vold hadde ”søkt å formå en offentlig tjenestemann til å foreta eller unnlate en tjenestehandling eller å hindre ham under en sådan ”.⁷⁷ Det gis ingen uttalelser om styrken av handlingen i Høyesteretts avgjørelse, men av byrettens dom følger at volden var av beskjedne karakter. Det er følgelig nærliggende å tro at handlingen ble utført med liten styrke.

I samme retning går Rt.1989 s.1088. Det ble i saken ansett å foreligge en overtredelse av strl. § 127 ved at domfelte grep tak i politimannen ”..og klarte å ”slite såvidt kraftig” at vedkommende som skulle pågripes kom seg løs.”⁷⁸ Personen ble imidlertid pågrepet av en annen polititjenestemann like etterpå. Handlingen bærer preg av økt grad av styrke sammenlignet med ovennevnte avgjørelse og utfallet i saken burde følgelig være klart nok.

Til sammenligning kan det vises til avgjørelsen inntatt i Rt.1984 s.1480. Her var saksforholdet at domfelte grep en lensmannsbetjent i armen og holdt han fast for å forhindre pågripelsen av kameraten i det denne hadde blitt lagt i bakken ut på et jorde. Dette forholdet ble subsumert under strl. § 326. Det ble imidlertid subsumert under strl. § 127 at siktede noe senere hadde tatt strupetak på lensmannsbetjenten.⁷⁹

Det er interessant å se på sistnevnte avgjørelse i lys av de to ovennevnte sakene. Sammenlignet med Rt.1989 s.1088 må forklaringen kunne søkes i at den anvendte styrken i saken var større og at dette resulterte i at handlingen falt innenfor anvendelsesområdet til strl. § 127. Det sies imidlertid lite om styrken av handlingen i begge sakene og det er følgelig nærmest umulig å foreta en konkret sammenligning. Det forskjellige resultatet kan

⁷⁷ s.1451

⁷⁸ s.1088

⁷⁹ Auglend (2004) s.924

imidlertid skyldes at anketemaet i sakene til dels var forskjellige⁸⁰; Rt.1989 s.1088 gjaldt anke over straffeutmålingen, mens Rt.1984 s.1480 gjaldt både anke over straffeutmåling, samt lovanvendelse.

Mer interessant er det at den handling å gripe en lensmannsbetjent i armen og holde han fast ikke ble karakterisert som vold (Rt.1984 s.1480), mens derimot å trekke en politibetjent i armen utgjorde dette (Rt.1973 s.1451). Anketemaet i sakene var det samme og kan følgelig ikke forklare det forskjellige utfallet. Løsningen bærer da preg av tilfeldighet og innebærer fort et brudd mot det grunnleggende likhetsprinsippet i strafferetten. Jeg kan for øvrig ikke se noe i de to sakene som kan forklare resultatet.

Avslutningsvis skal jeg i denne forbindelse se på Rt.1938 s.823. Her var saksforholdet at domfelte grep tak i armene til lensmannen i et forsøk på å få han bort fra døren, i tillegg til at han også slo etter han. Høyesterett uttalte at forholdet lå på grensen for hva som kunne antas å gå inn under strl. § 127. Det er nærliggende å tro at Høyesteretts uttalelse har sitt utspring i at de ikke anså handlingen like straffverdig som der gjerningspersonen foretar seg den samme handlingen, men der dette gjøres for å hindre pågrepelse av en annen. Rettssikkerhetshensyn, samt hensynet til likhet i strafferetten, tilsier imidlertid at det bør utvises varsomhet ved å trekke grensen annerledes i slike tilfeller.

Ovennevnte avgjørelser tilsier at det må foreligge en viss styrke i grepet for at handlingen vil falle inn under voldsbegrepet i strl. § 127. Hvor en person dermed bare griper om armen til en tjenestemann uten å foreta seg noe videre, må det antas at handlingen faller utenfor bestemmelsens anvendelsesområde.

Et siste eksempel som skal oppstilles er hvor gjerningspersonen gir en politimann et mildt dytt i ryggen slik at denne blir hindret i sin tjenestehandling. Politibetjenten har kanskje fått øye på en mistenkt i en folkemengde og med dyttet i ryggen mister han denne av syne og

⁸⁰ om rettskildebildet se pkt.1.2

konsentrerer seg nå i stedet om vedkommende som foretok denne handlingen.

Hvor dyttet er ganske kraftig kan straffverdigheten sies å være den samme som hvor det foreligger et slag; gjerningspersonen oppnår i alle tilfelle det han ønsker.

Allmennpreventive hensyn taler også for at en slik handling skal rammes av strl. § 127. Er dyttet derimot av mildere karakter kan den preventive effekten forsvinne dersom vedkommende blir straffet for dette. I tillegg vil både rettssikkerhetshensyn, samt hensynet til handlingens straffverdighet tale imot en straffesanksjoning. Den nærmere grensedragningen av når dyttet kan karakteriseres som kraftig og når det ikke vil det, vil by på vanskelige spørsmål og det kan ikke gis noen generelle svar for når tilfellet vil være vold i relasjon til strl. § 127. Dette vil bero på en nærmere skjønnsmessig vurdering som det blir opp til domstolene å foreta. Det bemerkes imidlertid at det i teorien er trukket frem muligheten for at ”dytt” og ”skubb” kan omfattes av bestemmelsen.⁸¹

3.3.4 Avsluttende bemerkninger

Eksemplene illustrerer at det er foretatt en nedre avgrensning i forhold til hvor lite styrke som kan kreves av en handling for at den kan karakteriseres som vold i bestemmelsens forstand. Det er imidlertid tvilsomt hvor denne ligger. Terskelen må i alle tilfelle kunne sies å være lagt svært lavt. Det må imidlertid vises forsiktighet med å anvende strl. § 127 i alle tilfeller. Enhver handling vil dermed ikke omfattes av bestemmelsen og det er det heller ikke behov for så lenge man har den mildere bestemmelsen i strl. § 326, samt strl. § 128, å falle tilbake på.

Auglend m.fl. er av den oppfatning at man bør ta et oppgjør med den gamle lære om at ”en hvilken som helst liten kraftanvendelse”⁸² omfattes av bestemmelsen og anfører at den helt ubetydelige voldsanvendelse bør holdes utenfor.⁸³ Til dette kan innvendes at man ikke oppnår urimelige resultater ved å anvende læren, nettopp ved at de øvrige vilkårene i strl. §

⁸¹ Auglend (2004) s.923

⁸² Rt.1922 s.73

⁸³ Auglend (2004) s.923

127 vil oppstille en skranke for hva som kan sies å være straffbart. Høyesterett har gjentatte ganger konkludert med at det foreligger vold i relasjon til strl. § 127, men at handlingen ikke har vært egnet til å påvirke tjenestehandlingen eller at tjenestehandlingen må anses avsluttet på tidspunktet for volden.⁸⁴ Omfanget av bestemmelsen begrenser seg dermed selv og det burde følgelig ikke være behov for en endring av rettstilstanden.

3.4 Aktiv handling

3.4.1 Problemstilling

Spørsmålet er om handlingen må være av aktiv karakter eller om også passive handlinger kan omfattes av voldsbegrepet i strl. § 127. Det kan tenkes følgende eksempel; i forbindelse med en arrestasjon klamrer gjerningspersonen seg til en lyktestolpe og holder fast med alle krefter han har. Her blir det polititjenestemannen som aktivt må jobbe for å få personen løs. Det er imidlertid på det rene at det ikke utføres en aktiv voldshandling mot politimannen fra gjerningspersonens side. Kan så dette sies å utgjøre vold?

3.4.2 Utgangspunkt

Det har i ovennevnte drøftelser kommet frem at blant annet slag, spark, bitt, kvelertak og grep, samt det vesentlig mildere spyting vil være vold i relasjon til strl. § 127.⁸⁵ Dette vil være handlinger av fysisk karakter som alle inneholder et element av aktivitet. En naturlig språklig forståelse av begrepet ”vold” tilsier også at det må kreves en viss aktivitet av handlingen.

Dette styrkes av at Høyesterett, i et stort antall avgjørelser, har lagt til grunn at det kreves en aktiv handling for at bestemmelsen skal komme til anvendelse. Særlig har dette vært et tema knyttet til motstand ved pågrepelse. For at slik motstand skal anses som vold i relasjon til strl. § 127 forutsettes det at motstanden har en *aktiv* karakter.⁸⁶ Klare tilfeller vil være

⁸⁴ jfr. bl.a. Rt.1999 s.240 og Rt.1953 s.1204

⁸⁵ jfr. pkt.3.2.3, 3.3.2 og 3.3.3

⁸⁶ Bratholm (1995) s.147, Tønnesen (1978) s.208 og Matningsdal: Norsk lovkommentar (online) note 1018

slag og spark, men også den som river seg løs eller forsøker å rive seg løs fra en politimann vil være omfattet av bestemmelsen, jfr. blant annet Rt.1986 s.866.⁸⁷ Domstolene har ikke vært villige til å anerkjenne slik motstand som vold der denne er av passiv karakter. Er dette tilfellet vil handlingen i stedet falle inn under den mildere bestemmelse i § 326 første ledd nr.1.⁸⁸ Kjerschow betegner dette som at man må ha konstatert et angrep, ikke bare en ulydighet.⁸⁹

3.4.3 Eksempler

I Rt.1986 s.866 hadde domfelte forsøkt å motsette seg pågripelse. Dette medførte et basketak som endte med at både domfelte, samt de to polititjenestemennene falt i bakken. På et tidspunkt fikk også den ene av politibetjentene et slag i magen. Høyesterett fant at ”slaget er...fremkommet som et ledd i tiltaltes forsettlig, aktive fysiske motstand mot å bli anholdt, og dette må være tilstrekkelig i subjektiv henseende i relasjon til straffeloven § 127.”⁹⁰ Det forelå følgelig vold i bestemmelsens forstand. Det bemerkes imidlertid at slaget i seg selv sannsynligvis ville ha vært tilstrekkelig til å subsumere tilfellet under strl. § 127.

Problemstillingen var også aktuell i Rt.1913 s.2, som imidlertid gjaldt mil.strl. § 43. Her gjorde domfelte motstand under arrestasjon mot en korporal. Det fremgår av saksforholdet at tiltalte strittet imot med armer og ben mot døråpningen slik at korporalen måtte få hjelp av en annen for å få vedkommende inn i arresten. Dette var å betrakte som vold mot tjenestemann etter mil. strl. § 43, jfr. strl. § 127.⁹¹ Til sammenligning kan det vises til Rt.1963 s.449. I denne saken uttalte Høyesteretts flertall at den omstendighet at tiltalte satte begge ben i bakken og strittet imot, ikke kunne henføres under begrepet vold. Selv om det var på det rene at tiltalte i tillegg ”slengte kraftig på overkroppen”, var heller ikke dette nok

[sitert 08.02.10]

⁸⁷ Bratholm (1995) s.147, Kjerschow (1930) s.360 og Skeie (1946) s.492.

⁸⁸ Matningsdal: Norsk lovkommentar (online) note 1018 [sitert 26.01.10]

⁸⁹ Kjerschow (1930) s.360

⁹⁰ s.866

⁹¹ om mil.strl. § 43 se pkt.2.5.4

til å karakterisere handlingen som vold. Hvorvidt nevnte handling i stedet burde vært subsumert under den mildere bestemmelsen i strl. § 326 nr.1 ble ikke prøvet i saken.

Særlig de to sistnevnte avgjørelsene er interessante å sammenligne. Dommene er basert på to ulike, men likelydende bestemmelser, som er antatt å kunne gi hverandre veiledning.⁹² I begge sakene strittet tiltalte imot i forbindelse med arrestasjon. Handlingene fremstår følgelig som like straffverdige og de ulike løsningene vil da strengt tatt innebære et brudd på det grunnleggende likhetsprinsippet i strafferetten. Løsningen kan heller ikke sies å ligge i en endret rettstilstand, da det i våre dager vil være et økt behov for vern mot offentlig tjenestemann, noe som tilsier at utfallet i avgjørelsene skulle ha gått i motsatt retning. Anketemaet var videre det samme i begge sakene. Det er nærliggende å tro at Høyesterett har ansett handlingen i sistnevnte avgjørelse for å være av passiv karakter og at de dermed ikke ønsket å henføre handlingen under strl. § 127. Hvordan de har kommet til dette resultatet er imidlertid ikke godt å si, det å aktivt stritte imot ved en arrestasjon og i tillegg slenge kraftig med kroppen vil nettopp hindre politiet i deres tjeneste og burde med grunnlag i tidligere avgjørelser naturlig høre inn under bestemmelsen. Utfallet er følgelig ikke helt heldig.

I en nyere avgjørelse av lagmannsretten⁹³ var saksforholdet at domfelte ”satt...seg kraftig og aktivt til motverge ved å forsøke å rive seg løs, ta spenntak med bena og dytte seg bakover”. I tillegg slo og sparket tiltalt til nettingen på innsiden av cellebilen, samt spyttet på polititjenestemennene som satt foran i politibilen. Lagmannsretten uttalte at ”den fysiske og aktive motstand som foreligger, er utvilsomt å anse som vold i lovens forstand”. Denne uttalelsen kom etter de hadde konkludert med at også vold mot bilen var ansett omfattet av bestemmelsen.⁹⁴ Hvor stor vekt det ble lagt på spyttingen i forhold til den aktive motstanden fremgår ikke av avgjørelsen og det er følgelig vanskelig å si med sikkerhet om selve motstanden hadde vært tilstrekkelig til å karakterisere handlingen som vold i relasjon

⁹² Tønnesen (1975) s.84

⁹³ LA-2001-1942

⁹⁴ om vold mot gjenstand se pkt.5.3

til strl. § 127.

Med bakgrunn i ovennevnte avgjørelser må utgangspunktet imidlertid være at motstand ved pågripelse vil være omfattet av strl. § 127 og at dette ofte vil inkludere handlinger som å ”stritte imot”. Det er følgelig bare unntaksvis at slike handlinger kan falle utenfor virkeområdet til bestemmelsen.

Det naturlige utgangspunkt er etter dette at handlingen må være aktiv for å kunne karakteriseres som vold. Spørsmålet er om det allikevel tenkes tilfeller der den passive handling omfattes av strl. § 127.

Passiv motstand vil foreligge der en person eksempelvis holder seg fast til en lyktestolpe for å hindre pågripelse. Videre hvor vedkommende blir liggende på bakken når tjenestemannen ber han om å reise seg opp eller ”gjør seg tung” idet han blir forsøkt løftet opp.⁹⁵ Det kan også tenkes et tilfelle der personen spriker med alle sine lemmer idet han skal ut en dør, slik at det oppstår problemer med å få han ut. Felles for disse handlingene er at de som et utgangspunkt faller utenfor bestemmelsens anvendelsesområde.

Vi kan så tenke oss at personen i førstnevnte eksempel lenker seg fast i lyktestolpen med kjettinger for å forhindre pågripelse. Selve den handling å stå lenket fast idet polititjenestemennene prøver å få en løs vil være av passiv karakter, men i motsetning til det opprinnelige eksempel, må politibetjenten nå bruke vesentlig mer tid og ressurser for å få vedkommende med seg til stasjonen. Tilsvarende hvor gjerningspersonen bolter igjen en dør for å forhindre pågripelse, i motsetning til å holde den igjen. Straffverdigheten av handlingene må i disse tilfellet kunne sies å være større ved at politiet nå i større grad blir forhindret i sin tjeneste. Videre vil man ved å karakterisere dette som vold også sende en klar beskjed til allmennheten om at slik atferd ikke aksepteres. Rettssikkerhetshensyn taler imidlertid imot at handlingene kan karakteriseres som vold slik begrepet er allment kjent –

⁹⁵ Kjerschow (1930) s.360 og Bratholm (1995) s.147

å henhøre en passiv handling under et voldsbegrep vil være egnet til å svekke forutberegneligheten. Løsningen er ikke gitt, men kan muligens finnes i rettspraksis.

I Rt.1982 s.615, som omhandlet tre tiltalte, var saksforholdet at en av personene hadde lenket seg fast til en bom slik at denne ble holdt nede. Handlingen var et forsøk på å forhindre at anleggsarbeidere kom på jobb ved et anleggsområde i Alta og forhindret dermed politiet som forsøkte å holde bommen oppe for arbeiderne. Høyesterett kom til at handlingen representerte en overtredelse av strl. § 326 nr.1.

Det kan stilles spørsmål om det utgjør noen forskjell at gjerningspersonen på den ene siden opptrer passivt i forbindelse med egen pågripelse og på den annen side opptrer passivt som et ledd i en demonstrasjon. Spørsmålet må sannsynligvis besvares benektende. I begge tilfeller er det snakk om å hindre politiet i deres tjeneste og handlingene vil dermed naturlig høre inn under strl. § 326.

Tønnesen er at den oppfatning at man må bedømme på en tilsvarende måte der siktede er i besittelse av og holder en gjenstand som politimannen ønsker å ta til seg. Er det derimot snakk om å forsøke å tilegne seg noe som er i polititjenestemannens besittelse, f.eks. politikøllen, ville dette kunne være å anse som vold. Tilsvarende hvor gjerningspersonen holder seg fast i politikøllen eller klærne slik at politimannen blir hindret i sin bevegelse.⁹⁶

De to sistnevnte handlinger vil i større grad være handlinger preget av aktivitet og at disse dermed kan utgjøre vold i relasjon til strl. § 127 må være riktig. Førstnevnte eksempel kan imidlertid settes noe på spissen. Hvor vedkommende står passivt rett opp og ned og nekter å overlevere en gjenstand etter ordre fra en polititjenestemann vil tilfellet klart falle utenfor bestemmelsens virkeområdet. Kommer tjenestemannen imidlertid bort til vedkommende og forsøker å dra gjenstanden ut av hendene hans og vedkommende tviholder på tingen, kan man lettere se hvordan motstanden glir over til å bli aktiv og dermed faller inn under strl. §

⁹⁶ Tønnesen (1975) s.90 og Tønnesen (1978) s.208

127. Det kan dermed ikke være en riktig løsning å konkludere med at disse tilfellene konsekvent vil falle utenfor bestemmelsens anvendelsesområde. Svaret må derimot bero på en konkret vurdering i det enkelte tilfelle. I forhold til rettssikkerhetshensynet må det imidlertid kreves en hel del av sistnevnte handling for at den kan sies å utgjøre vold.

Tønnesen peker videre på de tilfeller hvor handlingen er ferdig foretatt noe tid før selve hindringen aktualiseres og anfører at disse vil være vold i bestemmelsens forstand. Her vil selve handlingen være av passiv karakter på tidspunktet for angrepet. Som eksempel trekker han frem at ”siktete legger ut selvskudd dagen før han venter besøk av lensmannen, som skal foreta pågripelse”.⁹⁷ Både allmennpreventive grunner, samt hensynet til handlingens straffverdighet taler for at vedkommende bør straffes i et slikt tilfelle. Rettssikkerhetshensyn vil videre få mindre betydning på grunn av handlingens alvorlige karakter.

Et annet interessant spørsmål er om unnlatelse kan representere voldsutøvelse. Synspunktet er presentert i teorien med bekreftende utfall.⁹⁸ Det kan vises til eksemplene ovenfor hvor gjerningspersonen holdt seg fast i en lykttestolpe, samt ble liggende på bakken når politibetjenten ba denne reise seg. Begge tilfellene kan for så vidt også sees som utslag av unnlatelse av å følge pålegg.

Problemstillingen var aktuell i Rt.1952 s.424. Her var saksforholdet at domfelte hadde unnlatt å stoppe bilen for kontroll da det ble gitt signal om dette. Politimennene tok opp forfølgelse og kom på et tidspunkt foran den andre bilen. De forsøkte deretter å sperre veien ved å sette politibilen på tvers i veibanen. Grunnet veiens bredde kom imidlertid bilen fordi politibilens bakside. Den ene politibetjenten hoppet da opp på bilens stigbrett, men kom seg av igjen like etterpå. Den andre politimannen ble revet over ende av bilens forskjerm. Herredsretten la til grunn at gjerningspersonen ikke var oppmerksom på at han rev den ene politibetjenten overende og spørsmålet ble følgelig om det kunne karakteriseres

⁹⁷ Tønnesen (1975) s.88

⁹⁸ Tønnesen (1975) s.88-89

som vold at domfelte hadde unnlatt å stoppe når han ble oppmerksom på at den andre politibetjenten hadde hoppet opp på bilens springbrett. Dette ble besvart benektende og avgjørelsen ble opprettholdt av Høyesterett. Høyesterett uttalte at den omstendighet at domfelte fortsatte å kjøre ikke kunne sies å utgjøre vold i relasjon til strl. § 127. Tiltalte ble imidlertid dømt for overtredelse av diverse andre straffebud.

Ovennevnte standpunkt virker imidlertid forlatt med Rt.1985 s.355 og Rt.1989 s.835.⁹⁹

I Rt.1985 s.355 hadde domfelte kommet bak rattet på bilen til en lensmannsbetjent som hadde forsøkt å pågripe han, mens lensmannsbetjenten ble hengende utenpå bilen. Kjøringen vedvarte i en strekning på over 500 meter og med betydelig fart. Domfelte forsøkte underveis å fjerne lensmannsbetjenten ved å skubbe borti forskjellige hindringer. Høyesterett konkluderte med at denne kjøringen satte lensmannsbetjentens liv og helse i alvorlig fare og tilfellet ble følgelig ansett å falle inn under strl. § 127.

I saken fra 1989¹⁰⁰ var domfelte på vei ut fra en parkeringsplass da han ble bedt om å stanse av en polititjenestemann. Domfelte så politimannen, men kjørte i stedet mot ham slik at han måtte tre til side for ikke å bli påkjørt. Idet bilen passerte grep politimannen tak i veltebøylen på bilen (pick-up modell). Domfelte fortsatte å kjøre og økte også farten. Pga bilens hastighet turte ikke politimannen å slippe taket, men han klarte å komme seg opp på presenningen som var spent over lasteplanet. Domfelte var hele tiden klar over at politimannen befant seg på bilen, men fortsatte allikevel å kjøre i stor fart og over en lengre strekning før han til slutt stanset. Høyesterett uttalte at domfelte "...ikke bare (har) kjørt mot politimannen slik at han måtte komme seg til side for ikke å bli påkjørt, men han har utsatt politimannen for en meget betydelig fare ved sin langvarige kjøring i høy hastighet...".¹⁰¹

⁹⁹ Matningsdal: Norsk lovkommentar (online) note 1018 [sitert 27.01.10]

¹⁰⁰ Rt.1989 s.835

¹⁰¹ s.836

I de to sistnevnte dommer ble det gjennomgående lagt vekt på at handlingen utsatte polititjenestemennene for betydelig fare. Det er nærliggende å tro at Høyesterett har lagt stor vekt på handlingenes straffverdighet, samt at allmennpreventive hensyn i sterk grad har talt for en reaksjon. Det bemerkes imidlertid at de forutgående handlinger frem til tidspunktet for ”unndatelsen” i de to sistnevnte dommene i større grad bærer preg av aktivitet enn etter førstnevnte. Med dette sikter jeg til at gjerningspersonen hadde kommet bak rattet på lensmannsbilen i Rt.1985 s.355 og at det i Rt.1989 s.835 ble kjørt mot politimannen slik at denne måtte hoppe unna. Sistnevnte tilfelle ble i sin rene form ansett som vold i Rt.1983 s.652.

Med bakgrunn i disse avgjørelsene ser man at unndatelsen av å stanse bilen vil kunne omfattes av anvendelsesområdet til strl. § 127. Det er imidlertid nærliggende å tro at det kreves noe mer av handlingen for at dette skal være tilfellet, jfr. avsnittet ovenfor. Følgelig vil de rene unndatelser, med all sannsynlighet, falle utenfor bestemmelsens virkeområde. Unndatelse vil derimot i alle tilfelle kunne utgjøre et moment hvor man befinner seg i det nedre sjiktet av hva som kan karakteriseres som vold i relasjon til bestemmelsen.

3.4.4 Forbudet mot selvinkriminering

Det kan være interessant å trekke en parallell til det grunnleggende prinsippet om forbudet mot selvinkriminering i straffeprosessen. Spørsmålet blir i denne forbindelse om man har en plikt til å bidra til egen pågrepelse. Hvor dette svares benektende må man kunne godta en viss motstand i forbindelse med pågrepsen.

Temaet har, så vidt jeg vet, ikke vært oppe for domstolene og er heller ikke berørt i teorien.

Hovedregelen etter FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter art.14 nr.3 bokstav g, og dermed norsk straffeprosess¹⁰², er at siktede ikke plikter å forklare seg, jfr. også straffeprosessloven § 90 og § 232 (1). Dette er videre innfortolket i EMK art.6.¹⁰³ I dette

¹⁰² jfr. Menneskerettsloven § 2

¹⁰³ jfr. bl.a. Funke v. Frankrike (A 256-A 1993), inntatt i Hov (2007) s.97

ligger at gjerningspersonen ikke skal bidra til egen domfellelse ved å avgi forklaring eller gi tilgang til andre bevis.

Forbudet mot selvinkriminering er et utslag av favor defensionis-prinsippet som betyr ”i favør av den som skal forsvare seg”.¹⁰⁴ Hensynet bak forbudet er således å verne om den svake parten i straffeprosessuelt henseende og dermed unngå at myndighetene misbruker sin stilling. Etter strl. § 127 er hovedhensynet behovet for en effektiv utøvelse av offentlig myndighet. Det vil følgelig være nødvendig for politiet å utføre sitt arbeid uhindret og det vil dermed oppstå behov for å pågripe mistenkte i etterforskningsøyemed.

Gode grunner taler etter dette for at selvinkrimineringsvernet ikke får anvendelse der en person gjør motstand ved pågrepelse, nettopp fordi selve pågripelseshandlingen ikke kan sees på som misbruk fra myndighetenes side. Det å bli med frivillig ved pågrepelse kan strengt tatt heller ikke sies å bidra til egen domfellelse. Pågrepet blir man i alle tilfelle, med eller uten kamp. Selve pågripelsen kan dermed sies å være uten betydning for domfellelsen. Det kan da ikke være legitimt å gjøre politiets arbeid vanskeligere ved å stritte imot. Allmennpreventive hensyn taler således imot at selvinkrimineringsvernet skal få anvendelse i disse tilfellene og utfallet må videre kunne sies å styrkes av en entydig rettstilstand som regner motstand ved pågrepelse som vold i relasjon til bestemmelsen.

3.4.5 Avsluttende bemerkninger

Med bakgrunn i foreliggende Høyesterettspraksis må det som et utgangspunkt kunne stadfestes at bare de aktive handlinger regnes som vold i relasjon til strl. § 127. De rene passive handlinger vil dermed falle utenfor bestemmelsens virkeområde. Det oppstilles imidlertid en modifikasjon for enkelte tilfeller der den passive handlingen kan komme inn som et moment ved vurderingen av hva som utgjør vold i relasjon til bestemmelsen.

Straffeprosessens forbud mot selvinkriminering kan videre ikke antas å være anvendelig i disse tilfellene.

¹⁰⁴ Hov (2007) s.143

3.5 Sondringen middelbar og umiddelbar

Problemstillingen er om det har noen betydning hvorvidt handlingen er utført av gjerningspersonen selv eller om vedkommende kan ta i bruk et hjelpemiddel som ledd i voldshandlingen.

Umiddelbar vil handlingen være der gjerningspersonen direkte utøver vold mot tjenestemannen, eksempelvis hvor vedkommende slår til en polititjenestemann med knyttneven. Middelbar vil handlingen være der det brukes et ”mellomledd” som kommer imellom gjerningspersonen og politimannen. Det klassiske eksempelet på dette er hvor gjerningspersonen anvender en hund til å angripe tjenestemannen. Utgangspunktet i teori og rettspraksis er imidlertid at det er uten betydning hvorvidt gjerningspersonen utøver volden umiddelbart eller middelbart, handlingen er i alle tilfelle å anse som vold i relasjon til strl. § 127.

Problemstillingen var aktuell i Rt.1992 s.921. I denne saken hadde domfelte sendt en ”schæferlignende” hund etter tjenestemennene idet disse var i ferd med å arrestere vedkommendes bror. Hunden bet den ene tjenestemannen i armen slik at vedkommende måtte sy ett sting. I tillegg ble det etterlatt merker i politimannens arm. Siktete ble dømt til ubetinget fengsel for vold mot offentlig tjenestemann.

Et gjenganger i domstolene har videre vært anvendelse av bil som et ledd i voldsutøvelsen og Høyesterett har vært svært velvillige til å anse bruken av et slikt kjøretøy som vold mot offentlig tjenestemann. I en mye omtalt Høyesterettsavgjørelse, inntatt i Rt.1983 s.652, hadde domfelte unnlatt å stoppe for politikontroll. Vedkommende ga i stedet gass og styrte bilen i retning av en polititjenestemann slik at denne så seg nødt til å hoppe unna for å unngå å bli truffet. Høyesterett la avgjørende vekt på at handlingen var rettet mot tjenestemannen og at situasjonen måtte ha fremstått som svært alvorlig for vedkommende. Det ble videre tillagt vekt at handlingen ikke var mindre straffverdig enn øvrige tilfeller av

vold mot politiet. At bilen ikke rent fysisk traff polititjenestemannen var uten betydning.¹⁰⁵ Handlingen ble ansett som vold og siktede ble dømt for overtredelse av strl. § 127.

Avgjørelsene vitner følgelig om at valget av metode er uten betydning i bedømmelsen av om et tilfelle faller inn under virkeområdet til strl. § 127. Hvorvidt gjerningspersonen dermed anvender sine egne hender til å ta kvelertak på polititjenestemannen eller i stedet velger å bruke et tau som hjelpemiddel, må være uten betydning for bedømmelsen av tilfellet. Likeledes om gjerningspersonen anvender en pistol i stedet for å forårsake volden med egen muskelkraft. Handlingene vil i alle tilfelle være straffverdige, og den ene metoden kan dermed ikke fremstå som et bedre alternativ enn den annen. Både rettssikkerhetshensyn, samt preventive hensyn taler for en slik forståelse. Det må videre være et viktig poeng at man ikke skal kunne omgå bestemmelsen ved å utføre volden på en annen måte enn det som kanskje naturlig synes å høre inn under bestemmelsen.

Begrepene middelbar og umiddelbar har imidlertid vært nevnt også i forbindelse med motstand ved arrestasjon. Kjerschow peker på at det er uten betydning hvorvidt handlingen er middelbar eller umiddelbar så lenge handlingen blir ”følt legemlig av tjenestemannen”.¹⁰⁶ Som et eksempel trekker han frem den handling at gjerningspersonen tviholder på en gjenstand som tjenestemannen forsøker å ta til seg, eksempelvis en kniv som politimannen desperat forsøker å tilegne seg.¹⁰⁷

Den handlingen at gjerningspersonen derimot holder igjen en dør for å hindre tjenestemannens adkomst anser Kjerschow ikke som vold.¹⁰⁸ Han subsumerer i stedet handlingen under den mildere straffebestemmelsen i strl. § 326 nr.1. Med utgangspunkt i Kjerschows standpunkt burde imidlertid denne handling være å anse som middelbar vold

¹⁰⁵ jfr. pkt.2.2.3

¹⁰⁶ Kjerschow (1930) s.360

¹⁰⁷ se motsatt Tønnesen (1975) s.90 som er av den oppfatning at disse tilfellene hører inn under den mildere straffebestemmelsen i strl. § 326 nr.1, jfr. pkt.3.4.3

¹⁰⁸ Kjerschow (1930) s.360 og Bratholm (1995) s.147

og naturlig høre inn under strl. § 127. Gjerningspersonen tar kanskje i bruk alle sine krefter for å holde igjen døren slik at politimannen blir nødt til å kaste seg mot den i et forsøk på å bryte igjennom. Det kreves dermed ikke mye av eksempelet før handlingen må kunne sies å ”føles legemlig” på politimannen. Handlingen vil følgelig fort være like straffverdig som hvor gjerningspersonen tviholder på noe i hendene sine. Kjerschows skille byr dermed på vanskelige grensedragningsproblemer og kan virke noe tilfeldig.

3.6 Betydningen av formålet

Spørsmålet er om formålet bak handlingen kan innvirke ved bedømmelsen av om en handling faller innenfor virkeområdet til strl. § 127. Dette kan særlig tenkes aktuelt hvor vi befinner oss i det nedre sjikt av hva som naturlig kan karakteriseres som vold, eksempelvis der gjerningspersonen tildeler tjenestemannen et lite knuff i siden. Gjøres dette i en ”kameratslig” tone kan utfallet muligens tenkes å bli forskjellig fra der knuffet blir tildelt for å provosere.

Vi kan ta for oss eksempelet presentert ovenfor hvor en russ kaster en vannballong mot en polititjenestemann slik at denne blir nødt til å dra fra arbeidet for å få skiftet til tørre klær.¹⁰⁹ Handlingen kan tenkes å ha to mulige årsaker; den kan sees på som en ren skøyerstrek fra russens side eller en handling foretatt med et bevisst ønske om å faktisk hindre tjenestemannen i hans arbeid. Målet vil i begge tilfeller være å treffe polititjenestemannen og resultatet av handlingen blir uansett årsak det samme. Det kan imidlertid anføres at formålene har ulik straffverdighet. Straff vil, i begge tilfellene, ha liten individualpreventiv effekt, og det taler videre for en innskrenkende fortolkning at man har mildere straffebestemmelser å falle tilbake på. Sistnevnte vil særlig være aktuelt der formålet med handlingen var å foreta seg en ren skøyerstrek. På den annen side taler allmennpreventive hensyn sterkt for en domfellelse. Løsningen er ikke gitt, men gode grunner taler for at handlingen omfattes av bestemmelsens virkeområde hvor denne begås

¹⁰⁹ jfr. pkt.3.3.3.2

med det formål å påvirke tjenestehandlingen. Står man derimot overfor de rene skøyerstreker vil disse som et utgangspunkt ikke omfattes av virkeområdet til strl. § 127.

Det kan videre tenkes følgende eksempel; en person røsker og drar en polititjenestemann i armen for å få denne til å bli oppmerksom på et bankran som foregår i området.

Politimannen er i tjeneste som trafikkstyrer i et stort kryss hvor lysene ikke fungerer.

Formålet bak handlingen er således av aktverdig karakter, og man kan vanskelig se for seg hvordan personen kan straffes for sin handling. Den ulovfestede rettsstridsreservasjonen vil komme inn med full styrke, i tillegg taler både rettssikkerhetshensyn, prevensjonshensyn, samt hensynet til straffverdig klart imot at vedkommende blir dømt etter bestemmelsen.

Det er imidlertid på det rene at tjenestemannen var i tjeneste, samt at handlingen var egnet til å påvirke tjenestehandlingen.

Tenk så videre at personen i stedet røsker og drar polititjenestemannen i armen for å få denne til å hjelpe han i en krangel av privat karakter, eksempelvis med en drosjesjåfør.

Politimannen er også her i tjeneste og handlingen er egnet til å påvirke denne. Formålet bak handlingen kan imidlertid sies å være av egosentrisk karakter. Kan man her tenke seg at personen kan bli straffet etter bestemmelsen? Rettssikkerhetshensyn taler vel fortsatt strengt tatt imot – personen føler seg urettferdig behandlet av drosjesjåføren og ønsker å involvere politiet for å få dennes hjelp, men har kanskje ikke tenkt over konsekvensene av å forstyrre politibetjenten. Allmennpreventive hensyn kan imidlertid tale for en bedømmelse.

I begge de nevnte tilfellene oppnår gjerningspersonen det han vil – han får oppmerksomheten til polititjenestemannen. Formålene i de to tilfellene er imidlertid forskjellige og kan muligens lede til to ulike resultater.

Et siste eksempel som kan oppstilles er hvor gjerningspersonen ønsker å ta hevn på en tjenestemann som tidligere har pågrepet han, og ved ekstremt plagsom oppførsel, herunder handlinger som kvalifiserer som vold, klarer å hindre tjenestemannen i hans tjeneste. Her

kan det ikke være tvilsomt at handlingen vil falle inn under virkeområdet til strl. § 127. Særlig hensynet til handlingens straffverdighet, samt allmennpreventive hensyn tilsier dette.

Det vil nødvendigvis også utgjøre en forskjell hvor gjerningspersonen utfører voldshandlingen som et ledd i å forsøke å påvirke tjenestehandlingen og hvor påvirkningen skjer nærmest ved et uhell. De to tilfellene kan vanskelig sees på som like straffverdige. Vi kan se for oss følgende; en gjerningsperson spytter en polititjenestemann i fjeset hvor denne er i tjeneste. Denne handlingen utgjør klart nok vold, jfr. tidligere konklusjon.¹¹⁰ Tenk så at personen i stedet står og skriker opp i fjeset til politimannen slik at det spruter spytt. Mengden spytt kan vi legge til grunn totalt sett er den samme i begge tilfellene. Formålet med handlingene vil imidlertid være noe forskjellig; sistnevnte handling er et uttrykk for frustrasjon hvor selve spyttet fremstår som en uheldig ”bivirkning”, mens førstnevnte handling er av en målrettet og hensynsløs karakter. Det skal nok mye til for at vedkommende blir straffet i sistnevnte tilfelle, både rettssikkerhetshensyn, prevensjonshensyn, samt hensynet til handlingens straffverdighet støtter opp om dette. Hvor straff blir aktuelt vil det dermed være mer naturlig å subsumere handlingen under den mildere straffebestemmelsen i strl. § 326.

I Rt.1922 s.73 opprettholdt Høyesterett lagmannsrettens rettsbelæring der det ble uttalt at ”ved vold i nævnte straffebestemmelse forstaaes en hvilkensomhelst kraftanvendelse stor eller liten mot en person *for at overvinde en hindring eller motstand eller at tvinge*” (min utheving). Rettsbelæringen kan sies å gi uttrykk for et formålsskrav hvor det dermed bare er handlinger med det formål å overvinne en hindring eller motstand, eller hvor handlingen er ment å virke tvingende, som faller inn under virkeområdet til strl. § 127.

Ved å anvende tesen på ovennevnte eksempler ser man at denne tildels styrker resultatet. Det aktuelle ”vilkår” er ”*kraftanvendelse...for at...tvinge*”, med andre ord at formålet med

¹¹⁰ jfr. pkt.3.3.3.1

handlingen var at denne skulle virke tvingende. Knyttet opp mot det første eksempelet ser man hvordan den rene skøyerstreken klart unnslipper straff nettopp fordi formålet med kastingen av vannballongen ikke har vært å virke tvingende overfor tjenestemannen. Kastes derimot ballongen for å forsøke å påvirke tjenestehandlingen er det mer nærliggende å si at det motsatte resultatet foreligger og at handlingen dermed bør straffes.

I det andre eksempelet som ble trukket frem ser vi at den handling å dra en polititjenestemann i armen for å forhindre et bankran vil tvinge tjenestemannen til å avbryte sitt arbeid og ”vilkåret” skulle dermed være oppfylt. Her vil imidlertid rettsstridsreservasjonen komme inn med full styrke slik at handlingen klart nok ikke er straffbar. Motsatt ser man at resultatet kan bli hvor gjerningspersonen drar tjenestemannen i armen for å få vedkommendes hjelp i en privat sak. Handlingen vil igjen virke tvingende, men det vil her være mer nærliggende å straffe. Gode grunner taler imidlertid for at tilfellet faller utenfor anvendelsesområdet til strl. § 127, jfr. resultatet ovenfor.

I sistnevnte eksempel vil den handling å skrike opp i ansiktet på en tjenestemann slik at det spruter spytt vanskelig sies å utgjøre vold. Formålet med handlingen har klart nok ikke vært å virke tvingende overfor tjenestemannen.

Hvorvidt rettsbelæringen fra Rt.1922 s.73 kan legges til grunn på et generelt grunnlag synes etter dette noe uklart. Gode grunner taler imidlertid for at den kan anvendes som et utgangspunkt ved vurderingen av hvilke handlinger som skal omfattes av bestemmelsen. Det bemerkes at dette ikke endrer det faktum at bestemmelsen ikke har et hensiktskrav.¹¹¹

For øvrig kan man se i rettspraksis at formålet med handlingen kan få betydning i forbindelse med straffeutmålingen etter bestemmelsen. I Rt.2004 s.1961 uttalte Høyesterett at ”den klare hovedregel (er) at det anvendes ubetinget fengsel. Jeg er likevel kommet til at samfunnsstraff vil være forsvarlig i dette tilfellet. Jeg legger da vekt på domfeltes

¹¹¹ jfr. pkt.2.2.4

personlige forhold sett i sammenheng med at overtredelsen av § 127 ikke var av de alvorligste. *Forbrytelsen hadde ikke som formål å hindre pågripelse*, men skjedde etter at A var innbrakt i cellebilen og påsatt håndjern. Når tingretten la til grunn at Andersen kom «kun litt ut av balanse », viser dette at sparket mot henne ikke kan ha vært særlig hardt” (min uthevning).¹¹²

Oppsummeringsvis ser man at det blir en betingelse for anvendelsen av strl. § 127 at formålet med voldshandlingen har vært å påvirke tjenestehandlingen.¹¹³

¹¹² avsnitt 8 og 9

¹¹³ jfr. pkt.2.2.2

4 Grensen mot straffeloven § 128

Grensen mot strl. § 128 kan være vanskelig å trekke, særlig hvor vi befinner oss i det nedre sjiktet av hva som omfattes av strl. § 127. Av Høyesterettspraksis fremstår grensen flytende, og det er ikke alltid godt å forstå hvorfor domstolen faller på den ene løsningen kontra den annen. Spørsmålene virker imidlertid i hovedsak å melde seg der trusselen gir seg et fysisk uttrykk.

Mens strl. § 127 regulerer ”vold” er kjerneområdet for § 128 trusler.¹¹⁴ I motivene heter det at ”trusler er erklæret strafbare uansett deres Art, hvad ingen nærmere Begrundelse kræver”.¹¹⁵ Typetilfellene etter bestemmelsen vil være muntlige trusler om voldsanvendelse, eksempelvis ”jeg skal drepe deg!”. Dette vil i hovedsak være trusler av psykisk karakter. Man kan imidlertid også gi trusselen et mer fysisk uttrykk ved at man ved atferd viser hva en har tenkt til å foreta seg. Tønnesen peker på at hvor tjenestemannen, i et slikt tilfelle, er så nær gjerningspersonen at det er overveiende sannsynlig at han vil treffe, vil forholdet måtte subsummeres under strl. § 127. Slår han imidlertid i den hensikt å avskrekke vedkommende fra å komme nærmere er det tale om en trussel etter strl. § 128.¹¹⁶

Det er nærliggende å forstå denne sontringen som at det må legges til grunn en forsettsvurdering. Veiver således gjerningspersonen rundt seg med en gjenstand vil det blir vanskelig å motbevise at han ikke hadde til hensikt å utøve vold, nettopp fordi det på dette tidspunkt blir overveiende sannsynlig at vedkommende vil treffe tjenestemannen.

Høyesterettsavgjørelsene som foreligger sier lite om vurderingen som ligger til grunn for resultatet, nettopp fordi et stort antall av sakene er avgjørelser om straffeutmåling som gir liten føring på hvorfor resultatet har blitt hva det er.¹¹⁷ Det kan imidlertid oppstilles en tese om at en forsettsvurdering ligger til grunn også her.

¹¹⁴ om strl. § 128 se pkt.2.5.1

¹¹⁵ Motivene 12te Kapittel s.152, inntatt i Tønnesen (1975) s.92-93

¹¹⁶ Tønnesen (1975) s.95

¹¹⁷ om rettskildebildet se pkt.1.2

I Rt.1995 s.521 var saksforholdet at distriktsveterinæren og formannen i dyrevernsmndda hadde kommet på inspeksjon i forbindelse med klager over domfeltes kattehold. Domfelte hadde plutselig tatt frem en kniv hun holdt på ryggen og førte den mot en av de to fornærmede. Da de to fornærmede forsøkte å unnvike, ”løp hun etter dem og hyttet med kniven mens hun løp”. Høyesterett fant det ikke tvilsomt at dette måtte karakteriseres som vold mot offentlig tjenestemann etter strl. § 127 og ikke som trussel etter § 128. Det er nærliggende å tro at Høyesterett anså det som overveiende sannsynlig at siktede ville treffe de offentlige tjenestemennene i herværende tilfelle og at det således forelå sannsynlighetsforsett.

Til sammenligning kan nevnes Rt.1991 s.17 hvor domfelte truet med bruk av kniv idet politiet møtte opp på et asylmottak for å pågripe vedkommendes kamerat. Tiltalte rettet kniven mot politimannen og viftet truende, mens han samtidig verbalt gav uttrykk for at tjenestemannen ikke måtte komme nærmere. Denne handlingen ble subsumert under strl. § 128. Tilsvarende ble resultatet i Rt.1996 s.40 hvor domfelte motsatte seg pågripelse ved å true de to polititjenestemennene som skulle pågripe ham, med kniv. Høyesterett uttalte at ”trusler med kniv for å hindre pågripelse må anses som en alvorlig overtredelse av straffeloven § 128”.¹¹⁸ I begge sakene virker det nærliggende å tro at man ikke klarte å bevise at det forelå forsett om å utøve vold, men at det derimot var beviselig at gjerningspersonene hadde til hensikt å skape en trussel.

I Rt.1983 s.239 slo en tidligere ustraffet mann om seg med planke for å hindre pågripelse. Planken var tykk og omtrent en meter lang, og domfelte holdt denne med begge hender. Forholdet hadde angivelig sin bakgrunn i en ekteskapelig konflikt, som i dette tilfellet utartet ved at ektefellen tilkalte politiet. Høyesterett uttalte at ”det kan være en noe tvilsom subsumsjon når byretten har anvendt straffeloven § 127 på det forhold at han slo om seg med en stokk for å hindre pågripelse. Forholdet syntes å ligge nærmere den noe mildere §

¹¹⁸ s.41

128”.¹¹⁹ Tiltalte ble imidlertid dømt til betinget fengsel for overtredelse av strl. § 127.

Sammenlignet med ovennevnte avgjørelser burde resultatet i sistnevnte kjennelse være klart nok. For domfelte måtte det fremstå som overveiende sannsynlig at hans handling ville kunne ramme tjenestemennene, noe som tilsier at det forelå sannsynlighetsforsett. Uansett ville det nødvendige forsettet ha foreligget i form av dolus eventualis.

Når det gjelder avfyring av skudd er tendensen i Høyesterett at disse handlingene, som hovedregel, faller inn under strl. § 127. Det er nærliggende å se på handlingene som at de oppfyller kravet til sannsynlighetsforsett, eventuelt den lavere forsettgraden, dolus eventualis.

I Rt.1996 s.654 ble det akseptert at et skremmeskudd var regnet som ”vold”. Høyesterett uttalte at ”avfyringen av skuddet i retning av tjenestemennene anses som vold selv om hensikten bare var å skremme” med bakgrunn i at skuddet hadde til formål å få dem til å avbryte.¹²⁰ I samme retning går Rt.1973 s.1314. Her avfyrte domfelte tre skudd mot en forfølgende politibil i et forsøk på å skremme polititjenestemennene og få dem til å avbryte forfølgningen. Handlingen ble regnet som å være vold mot offentlig tjenestemann.

Annerledes kan situasjonen imidlertid stille seg der vedkommende som retter et skudd mot tjenestemennene er skarpskytter og dermed har full kontroll over sin handling. Her vil det bli vanskelig å bevise at det nødvendige forsett foreligger, nettopp fordi vedkommende ikke ønsket å treffe og heller ikke innså muligheten for at dette kunne skje.

Den ovennevnte tese, om at en forsettvurdering ligger til grunn for Høyesterettsavgjørelsene, virker følgelig anvendelig på ovennevnte avgjørelser. Løsningen kan imidlertid ikke legges til grunn de lege lata.

¹¹⁹ s.240

¹²⁰ s.660

5 Hvem eller hva voldshandlingen må være rettet mot

5.1 Problemstilling

Problemstillingen er om volden må være utøvet direkte mot den offentlige tjenestemann eller om også vold som rammer andre – eller *annet* – kan være omfattet av anvendelsesområdet til strl. § 127. Det kan tenkes følgende eksempel; i samtale med en politimann slår gjerningspersonen knyttneven sin hardt ned i panseret på politibilen. Handlingen er et utslag av aggresjon, rettet mot bilen i stedet for ansiktet til tjenestemannen. Selve knyttneveslaget må kunne sies å utgjøre en voldshandling, spørsmålet blir så om selve plasseringen av slaget kan ha noen betydning.

Det kan videre tenkes et tilfelle der gjerningspersonen tar et gissel og strammer grepet om personens hals hver gang politiet prøver å nærme seg. Tjenestemannen blir her klart hindret i sin tjeneste. Det blir her et spørsmål om den omstendighet at vedkommende ikke er en offentlig tjenestemann kan ha noe å si for vurderingen av om handlingen karakteriseres som vold.

5.2 Utgangspunkt

Bestemmelsen gir straff til den som ved vold søker å få en offentlig tjenestemann til å foreta eller unnlate å foreta en tjenestehandling, eventuelt hindre vedkommende. Kjernen i bestemmelsen er følgelig ulovlig påvirkning av tjenestehandling.¹²¹

En naturlig språklig forståelse av ordlyden tilsier at handlingen ikke må være rettet mot selve tjenestemannen, men at det er tilstrekkelig at vedkommende ved voldshandlingen blir påvirket i sin tjeneste. Den alminnelige oppfatning i juridisk teori er imidlertid at kun handlinger rettet mot tjenestemannen selv er omfattet av bestemmelsen.¹²²

¹²¹ Matningsdal: Norsk lovkommentar (online) note 1018 [sitert 26.01.10]

¹²² Hagerup (1916) s.142, Kjerschow (1930) s.360, Skeie (1946) s.492 og Haugen (2004) s.111, til dels motsatt Matningsdal: Norsk lovkommentar (online) note 1018 [sitert 08.02.10] og Bratholm (1995) s.146

Denne oppstilte grense er interessant tatt i betraktning at en tjenestemann like fullt kan bli påvirket i sin tjeneste der voldshandlingen er rettet mot et objekt eller en annen person. Vi kan tenke oss følgende eksempel; en person kommer i krangel med en politimann som sitter inne i en politibil. Vedkommende drar så frem en kniv og bruker denne til å punktere dekket på politibilen. Tjenestemannen blir her direkte hindret i sin tjeneste til tross for at handlingen kun er rettet mot bilen. Ser man på det aspektet at det ikke er tjenestemannen, men staten som er fornærmet etter bestemmelsen kan grensen virke noe tilfeldig.¹²³ På den annen side kan det argumenteres for at den mildere straffebestemmelsen i strl. § 326 vil være mer anvendelig på tilfellet, nettopp fordi handlingen kun er egnet til å hindre tjenestemannen og ikke utgjør en direkte trussel for vedkommende.

Det teoretiske standpunktet har imidlertid blitt noe modifisert ved den senere tids rettspraksis, og jeg vil i det følgende ta for meg tre ulike situasjoner som er interessante å belyse i tilknytning til dette; vold mot gjenstand, vold mot annen person, samt vold mot dyr.

5.3 Vold mot gjenstand

Utgangspunktet er som nevnt at volden må utøves på person, ikke på gjenstand.¹²⁴ Det oppstilles imidlertid en modifikasjon, først og fremst for de tilfeller hvor handlingen er myntet på tjenestemannen og ikke gjenstanden, dernest unntaksvis for de rene tilfeller av vold mot gjenstand.

At vold kan foreligge i disse tilfellene forsterkes av at strl. § 228 innehar tillegget ”mod person” som er tolket dit hen at bare handlinger foretatt mot person omfattes av

som fremhever at handlinger mot gjenstand etter omstendighetene kan omfattes av bestemmelsen.

¹²³ jfr. pkt.2.1

¹²⁴ jfr. pkt.5.2

straffebudet. Da tatt i betraktning at virkeområdet til strl. § 127 er antatt å være videre¹²⁵, taler dette for å la vold mot gjenstand falle inn under sistnevnte bestemmelse.

5.3.1 Handlinger myntet på person

Det bemerkes at problemstillingen blir noe overlappende med fremstillingen ovenfor om middelbar vold.¹²⁶

En handling kan være rettet mot en person og myntet på denne, selv om den i første omgang rammer en gjenstand, eksempelvis hvor gjerningspersonen velter en bokhylle over tjenestemannen. I slike tilfeller taler særlig hensynet til straffverdighet, samt allmennpreventive hensyn for at handlingen likevel skal omfattes av strl. § 127.

Følgende eksempel kan tenkes; politiet har fått melding om en fuktig utendørsfest og rykker ut for å løse opp denne. Idet politibilen ankommer kaster gjerningspersonen flasker mot bilen for å få denne til å snu. Kasting av flaskene er klart nok vold og handlingen må kunne sies å være myntet på polititjenestemennene, da det er disse som utgjør trusselen for gjerningspersonen og ikke bilen. Utgjør så denne handlingen vold i relasjon til strl. § 127?

I kjennelsen inntatt i Rt.1983 s.1449 kastet domfelte 10-15 ølflasker mot bilen som lensmannsbetjentene oppholdt seg i. Bilen ble truffet av glasskår fra flaskene som knustes i gaten foran bilen. Kun en stein som domfelte kastet, traff bilen direkte. Høyesterett uttalte at handlingene måtte anses å være rettet mot tjenestemennene og at situasjonen må ha fremstått som farlig, således at tjenestemennene ble forhindret fra å tre ut av bilen for å få slutt på urolighetene. Førstvoterende viste til avgjørelsen i Rt.1983 s.652 hvor det ble presisert at det etter bestemmelsen ikke stilles noe krav om at tjenestemannen fysisk rammes av handlingen, og konkluderte i tråd med denne.

I samme retning går Rt.1973 s.1314 hvor domfelte avfyrte tre skudd mot en forfølgende

¹²⁵ jfr. pkt.2.5.2

¹²⁶ jfr.pkt.3.5

politibil. Bilen var stjålet og skuddene var ment å skremme polititjenestemennene for å få dem til å avbryte forfølgningen. Handlingen ble ansett å utgjøre et grovt og farlig tilfelle av vold mot politiet, og domfelte ble dømt til 10 måneders ubetinget fengsel.

Avgjørelsene illustrerer at Høyesterett subsumerer handlingen under strl. § 127 der denne reelt er myntet på tjenestemennene, men hvor det nærmest er tilfeldigheter som avgjør at det i stedet er en gjenstand som rammes. Kan imidlertid samme utfall tenkes dersom gjenstanden som i første omgang blir truffet ikke er en politibil eller en annen gjenstand som er nært tilknyttet til tjenestemannen?

Vi kan tenke oss følgende eksempel; gjerningspersonen er på flukt i en bil og blir forfulgt av politiet. Som et forsøk på å hindre polititjenestemennene avfyrrer vedkommende et skudd mot dekket på en *annen* bil slik at denne får en sleng og lager en hindring for politiet. Handlingen må kunne sies å være myntet på tjenestemennene og ved sin handling har gjerningspersonen forhindret polititjenestemennene i sin tjeneste ved at vedkommende nå slipper unna.

Både hensynet til handlingens straffverdighet, samt sterke allmennpreventive hensyn taler for en utvidende fortolkning av bestemmelsen i dette tilfellet. Videre kan ikke rettssikkerhetshensynet sies å stå altfor sterk; uavhengig av retningen på skuddet må gjerningspersonen forstå at vedkommende foretar seg en ulovlig handling som han vil bli straffet for. Gode grunner taler således for at handlingen burde subsumeres under strl. § 127. Problematikken er imidlertid ikke berørt i teorien, og det motsatte resultat må dermed legges til grunn de lege lata.

5.3.2 Handlinger myntet på gjenstand

Etter omstendighetene kan imidlertid også de rene tilfeller av handlinger mot en gjenstand omfattes, da kjernen i bestemmelsen er ulovlig påvirkning av tjenestehandling.¹²⁷ Følgende eksempel kan tenkes; en motorsykkelpatrulje stanser en bil som har kjørt i kollektivfeltet.

¹²⁷ jfr. pkt.5.2

Partene kommer i krangel, gjerningspersonen sparker til motorsykkelen slik at denne ramler ned i grøften av veibanen og stikker deretter av. Handlingen er klart egnet til å hindre tjenestehandlingen, i tillegg til å være direkte myntet mot gjenstanden. Utgjør så dette en voldshandling i relasjon til strl. § 127?

Hvor målet ved handlingen er å påvirke tjenestehandlingen og man faktisk oppnår dette ved å rette voldshandlingen mot en gjenstand, taler både straffverdighets- og prevensjonshensyn for at gjerningspersonen bør straffes. Og siden ordlyden ikke eksplisitt krever at handlingen må være direkte rettet mot tjenestemannen selv, mister rettssikkerhetshensynet sin tyngde.

I Rt.1987 s.1384 forsøkte politiet å pågripe en person som kjørte rundt i en stjålet bil. Politibilen ble oppstilt i veibanen i et forsøk på å skape en blokkering, men domfelte trykket i stedet på gassen, kjørte inn i politibilen og kom seg på denne måten unna. Begge bilene ble skadet som en følge av dette. Det bemerkes at polititjenestemennene ikke satt inne i bilen. Høyesterett opphevet byrettens avgjørelse idet den mente at førsteinstansen hadde foretatt en lite presis fortolkning av strl. § 127. Det ble uttalt at det ikke var nødvendig for domfellelse etter bestemmelsen at gjerningsmannen hadde utøvet direkte fysisk vold mot polititjenestemennene. Avgjørelsen støtter opp om den løsning at selv vold mot en gjenstand kan omfattes av bestemmelsens virkeområde.

Vi kan videre ta for oss eksempelet som ble presentert ovenfor¹²⁸; gjerningspersonen slår knyttneven hardt ned i panseret på en politibil under en opphisset samtale med en politimann. Skal selve det faktum at slaget ble plassert i bilen i stedet for i tjenestemannens ansikt føre til at handlingen blir bedømt mildere? Gode grunner taler for denne løsningen i herværende tilfelle. Slaget i bilen vil ikke være egnet til å påvirke tjenestehandlingen, i motsetning til der tjenestemannen for et øyeblikk blir satt ut av spill ved et knyttneveslag i fjeset. Handlingen kan følgelig ikke sies å være like straffverdig og den preventive effekten

¹²⁸ jfr. pkt.5.1

ved å straffe vil være minimal. Videre er det et argument at straffeloven innehar den mildere bestemmelse i strl. § 326, samt skadeverkbestemmelsene, som vil fange opp nevnte tilfelle.

5.3.3 Oppsummering

Oppsummeringsvis må det kunne konkluderes med at dersom vold mot en gjenstand skal være aktuelt i relasjon til strl. § 127, må gjenstanden være i nær tilknytning til den offentlige tjenestemannen. Det vil eksempelvis være tilfelle der volden rammer en politibil, men hvor tjenestemannen oppholder seg i eller i nærheten av bilen. Den rene vold mot gjenstand må imidlertid antas å falle utenfor virkeområdet til bestemmelsen de lege lata.

Det bemerkes at det språklig ikke blir helt korrekt å omtale fysisk makt mot gjenstand som vold, nettopp fordi dette strider imot begrepet slik det er kjent i dagligtalen. De lege ferenda burde Høyesterett kanskje kommet opp med et annet begrep i omtalen av disse tilfellene.¹²⁹

5.4 Vold mot annen person

Spørsmålet er om vold mot en annen person enn tjenestemannen selv kan omfattes av strl. § 127 og hva dette eventuelt nærmere vil innebære.

Jeg vil i det følgende ta for meg den situasjonen at det begås vold mot en annen tjenestemann, deretter vold mot en tilfeldig tredjeperson.

5.4.1 Vold mot en annen tjenestemann

Det er i teorien reist spørsmålet om vold mot én polititjenestemann kan utgjøre vold også i relasjon til den annen. Følgende eksempel kan tenkes; politimann A prøver å pågripe en gjerningsperson, samtidig som politimann B står ved politibilen og venter.

Gjerningspersonen gjør motstand og klarer å løsrive seg fra politimann A. Han løper deretter bort til bilen og sparker tjenestemann B i leggen. Det vil her foreligge vold både i

¹²⁹ se tilsvarende bemerkninger under pkt.2.2.3

relasjon til politimann A og B. Sett opp mot B vil handlingen imidlertid ikke være egnet til å hindre B i hans tjeneste og vilkårene etter bestemmelsen vil følgelig ikke være oppfylt. Spørsmålet er om det allikevel totalt sett foreligger vold i relasjon til strl. § 127.

Påtalepraksis synes å være at det bare tas ut én tiltale der voldshandlingene gjennomføres i løpet av samme episode, med andre ord uavhengig av hvor mange som får gjennomgå, nettopp fordi det er den offentlige myndighetsutøvelsen som er vernet etter bestemmelsen og ikke tjenestemannen.¹³⁰ Anvendt på ovennevnte tilfelle skulle dette tilsi at det tas ut én tiltale etter bestemmelsen slik at det dermed foreligger *ett* tilfelle av vold mot offentlig tjenestemann. Vold mot den ene representerer da vold også overfor den annen i relasjon til strl. § 127.

Så vidt jeg vet foreligger det én Høyesterettsavgjørelse på området og denne er høyst uklar.

I Rt.1984 s.686, under en rutinekontroll, rettet domfelte en ladd pistol mot en polititjenestemann og skjøt et skudd på kloss hold. Skuddet gikk inn gjennom høyre kinn, men medførte ingen dødelig skade. Domfelte forsøkte umiddelbart etterpå å avfyre et skudd mot en annen polititjenestemann, men skuddet ble ikke avfyrt av flere mulige årsaker. Høyesterett opprettholdt lagmannsrettens rettsbelæring hvor det ble uttalt: ”De to polititjenestemennene utgjorde en patrulje som opererte sammen. *Vold mot den ene av de to polititjenestemennene må da også betraktes som vold mot den annen* i forbindelse med om det ved volden ble søkt å formå tjenestemannen til å unnlate en tjenestehandling eller hindre ham under en sådan” (min utheving).¹³¹ Siktete ble imidlertid dømt for *to* overtredelser av strl. § 127.

Kjennelsen er noe utydelig idet lagmannsrettens rettsbelæring gir støtte i retning av at vold mot den ene politibetjenten også utgjør vold i relasjon til den annen uavhengig av om volden har vært forsøkt utrettet mot sistnevnte, noe som i så måte stemmer godt overens

¹³⁰ jfr. pkt.2.1

¹³¹ s.687

med påtalepraksis. På den annen side ble tiltalte dømt for *to* overtredelser av strl. § 127. Resultatet tilsier følgelig at hver av handlingene ble ansett å utgjøre vold i relasjon til bestemmelsen, både det å skyte den ene polititjenestemannen i kinnet, samt ”forsøket” på å skyte den andre betjenten.¹³² At hver av handlingene individuelt ble ansett å være vold styrkes videre av at handlingene står som to ulike poster under tiltalen.

Rettsbelæringen må eventuelt forstås som at den handling å rette en pistol mot en polititjenestemann i beste fall representerer en trussel etter strl. § 128, men at det var straffverdigheten av det å rette en pistol mot denne som sett under ett gjorde at skuddet mot den første politibetjenten ble ansett å utgjøre vold også overfor den annen.

Høyesterettsavgjørelsen gir ingen klar løsning. Med bakgrunn i at den er av noe eldre opprinnelse, og i mangel av andre holdepunkter, må det kunne legges til grunn at det som hovedregel skal tas ut én tiltale for overtredelse av bestemmelsen der voldshandlingene foretas innenfor samme episode, uavhengig av hvor mange tjenestemenn som blir berørt. Denne løsningen vil være i tråd med gjeldende påtalepraksis og vil tilsi at vold mot en tjenestemann også utgjør vold overfor den annen.

5.4.2 Vold mot en tilfeldig tredjeperson

Videre er det et spørsmål om også en handling mot en tilfeldig tredjeperson omfattes av voldsbegrepet i strl. § 127. Det kan igjen vises til gisseleksempelen der en bankraner tar et gissel og for hver gang politiet forsøker å nærme seg tar bankraneren kvelertak på gisselet. Handlingen er klart nok vold og har til hensikt å forhindre en tjenestehandling.¹³³ Kan handlingen dermed subsumeres under strl. § 127?

Med unntak for Tønnesen anses ikke denne handlingen som en relevant problemstilling i teorien. Rådende standpunkt er dermed at vold mot gissel som et utgangspunkt ikke

¹³² jfr. pkt.2.2.3

¹³³ s.86-87

omfattes, i motsetning til hva som er tilfelle etter strl. § 128.¹³⁴

Gode grunner taler imidlertid for å la handlingen falle inn under anvendelsesområdet til bestemmelsen. Ordlyden kan, som tidligere nevnt, sies å åpne for at tilfellet burde omfattes. I samme retning går hensynet til straffverdighet, samt allmennpreventive hensyn; å utøve vold mot en tilfeldig tredjeperson burde ikke være en formildende omstendighet der man i alle tilfelle oppnår det samme resultatet. Man skal også ha i minne at strl. § 127 verner den offentlige myndighetsutøvelse og dermed ikke den offentlige tjenestemann selv, noe som taler for å gi bestemmelsen et slikt utvidet virkeområde. På den annen side vil legalitetsprinsippet komme inn som en skranke grunnet at bestemmelsen er forstått å kun omfatte vold mot tjenestemannen selv. I tillegg kommer at en slik videre grensedragning vil kunne reise nye, vanskelige avgrensningsspørsmål og hensynet til forutberegnelighet vil således spille inn.

De lege lata anses ikke voldshandlinger mot en tilfeldig tredjeperson som vold i relasjon til strl. § 127.

5.5 Vold mot dyr

Utgangspunktet er her som ellers at volden må være rettet mot person og ikke gjenstand.¹³⁵ Tønnesen har stilt seg noe tvilsom til om dette kan være riktig anvendelse av bestemmelsen.¹³⁶ Han gir følgende eksempel; en demonstrasjon i Bergen i 1975 hvor demonstrantene kastet stein mot politiet og deres politihunder. Politiet klarte å oppspore hvem én av steinkasterne var, og denne unnskyldte seg med det ikke hadde vært hans hensikt å kaste stein på den politimannen han traff, men derimot på hunden som sto ved bena til politimannen. ”Det virket for mange noe utilfredsstillende at denne personen ikke skulle kunne dømmes for ”vold mot politiet” fordi man ikke kunne motbevise siktedes

¹³⁴ Bratholm (1995) s.148, jfr. pkt.5.2

¹³⁵ jfr. pkt.5.2

¹³⁶ Tønnesen (1975) s.85-86

anførsel”.¹³⁷

Problemstillingen ble første gang berørt i Rt.1899 s.38. I denne saken satt polititjenestemannen på hesteryggen da han grep fatt i tiltalte. Vedkommende reagerte ved å slå til hesten med en svepe, noe som medførte at polititjenestemannen måtte slippe taket for å se etter hesten. Tiltalte ble frifunnet for vold mot politiet, men ble derimot domfelt for handling som tilsvarende dagens strl. § 326 nr.1.¹³⁸ Løsningen hadde sin opprinnelse i den alminnelige lære.

I en lagmannsrettsdom fra 2000¹³⁹ uttalte imidlertid flertallet at ”politimannen og politihunden må anses som en enhet, slik at et angrep mot tjenestehunden også regnes som vold mot tjenestemannen”. Her var saksforholdet at politimannen, i forbindelse med en pågripelse, så seg nødt til å slakke på båndet til politihunden slik at denne bet seg fast i armen på domfelte. Tiltalte reagerte ved å sparke til hunden i kroppen, noe som medførte at denne slapp tak, og ble funnet skyldig i overtredelse av strl. § 127.

Synspunktet Høyesterett ga uttrykk for i dommen av 1899 synes å være endelig forlatt med Rt.2008 s.788, hvor Høyesterett trakk nærhetsvurderingen enda lengre. Saksforholdet var her at en politihund ble sparket av domfelte, etter at hunden hadde stanset han og idet tjenestemannen var i ferd med å sette håndjern på tiltalte. Høyesterett uttalte at ”...voldsbegrepet også (må) omfatte vold mot polititjenestehund som blir benyttet som hjelpemiddel av politiet ved utførelsen av en tjenestehandling, og som står under tjenestemannens umiddelbare kontroll”.¹⁴⁰ Det ble vist til hvordan hunden og polititjenestemannen virket sammen som en enhet, på samme måte som det ble gjort åtte år tidligere i Gulating lagmannsrett.¹⁴¹

¹³⁷ Tønnesen (1978) s.205

¹³⁸ Tønnesen (1975) s.85

¹³⁹ RG 2000 s.1316

¹⁴⁰ avsnitt 17

¹⁴¹ RG 2000 s.1316

Den opprinnelige tanken må ha vært at det er mindre grovt å anvende vold mot dyr enn mot person, samt at hvor strl. § 127 ikke er anvendelig vil man i alle tilfelle ha strl. § 326 nr.1 å falle tilbake på. Dette gjenspeiler i så måte den øvrige lovgivning som mangler et fullgodt regelverk overfor vold mot dyr. En slik sonndring kan imidlertid skape bevisproblemer og følgelig gjøre det vanskelig å domfelle i tilfeller der det foreligger klare forsøk på vold mot tjenestemann. De seneste rettsavgjørelsene viser imidlertid at domstolene har foretatt en helomvending og nå anerkjenner voldshandlinger mot dyr som like straffverdige som der handlingen utføres mot en polititjenestemann. Slike voldshandlinger vil fort oppfylle vilkåret om å virke tvingende og medføre en hindring av tjenestehandling og målet blir dermed i alle tilfelle oppnådd. Hensynene bak bestemmelsen, samt reelle hensyn, taler for en slik forståelse av strl. § 127.

Det bemerkes at handlinger mot dyr, i andre sammenhenger, ikke omtales som vold, men derimot mishandling, eventuelt skadeverk. I relasjon til strl. § 127 har man imidlertid valgt å anvende voldsbegrepet. De lege ferenda burde kanskje også disse handlingene omtales som noe annet, til tross for at handlingen representerer en overtredelse av bestemmelsen.¹⁴²

De lege lata må vold mot dyr være omfattet av strl. § 127 der denne fungerer som et ”hjelpemiddel” for politiet og hvor tjenestemannen og dyret således fungerer som en enhet som opptrer i fellesskap. Det må videre være et vilkår at det er en tilstrekkelig nærhet mellom disse, samt at dyret er i ”tjeneste”, på samme måte som sistnevnte er et vilkår for tjenestemannen.¹⁴³

¹⁴² se tilsvarende bemerkninger under pkt.2.2.3 og 5.3.3

¹⁴³ jfr. pkt.2.2.2

6 Avsluttende bemerkninger

6.1 Oppsummering og presiseringer

Det vil nødvendigvis være vanskelig å gi en presis fremstilling av hvilke handlinger som omfattes av voldsbegrepet. Mens noen handlinger vil representere klare overtredelser av bestemmelsen, eksempelvis slag og spark, vil andre handlinger være mer tvilsomme. Eksempler på sistnevnte kan være vannsprut, samt unnlatelse av å foreta seg noe. For å oppnå gode tolkningsresultater vil man i særlig grad måtte finne støtte i sentrale strafferettslige hensyn, men det vil også være behov for å finne veiledning i den allmenne rettsoppfatningen. Av reelle hensyn står særlig rettssikkerhetshensyn, allmennpreventive hensyn, samt hensynet til handlingens straffverdighet sentralt.

Strl. § 127 har stor aktualitet i våre dager. Medieoppslag er å finne nærmest daglig, og det kan spores en tendens til stadig grovere vold, samt en økning i antall saker. Utviklingen har gått fra 623 anmeldte tilfeller av vold mot offentlig tjenestemann i 1993 til 1169 anmeldte tilfeller i 2008,¹⁴⁴ hvilket utgjør en økning på omlag 40 %. Interessant i dette henseende er imidlertid å ha i tankene at utviklingen til dels skyldes domstolenes stadig utvidende fortolkning av bestemmelsen, eksempelvis ved å inkludere spyting som tidligere lå i kjerneområdet til strl. § 326.¹⁴⁵

Vold vil nødvendigvis være et begrep som til stadighet er i endring, og som over tid dermed vil få et videre dekningsområde. Ved å inkludere spyting har allerede Høyesterett tatt et skritt videre i sin tolkning av hva som naturlig hører inn under anvendelsesområdet i strl. § 127. Det er imidlertid viktig å ikke glemme at man har to mildere straffebestemmelser i strl. §§ 128 og 326, som vil fange opp de tilfellene som faller utenfor § 127. Deres eksistens skaper et mindre behov for utvidende fortolkninger og det bør følgelig utøves forsiktighet med å la vold omfatte handlinger som ikke naturlig hører inn

¹⁴⁴ Statistisk sentralbyrå (2009)

¹⁴⁵ jfr. pkt.3.3.3.1

under bestemmelsen.¹⁴⁶ På den annen side er det viktig å ha i bakhodet at selv om en handling isolert sett faller inn under begrepet ”vold” er ikke dette ensbetydende med at handlingen som sådan representerer en overtredelse av strl. § 127.¹⁴⁷ For at handlingen skal falle inn under bestemmelsens anvendelsesområde må således bestemmelsens øvrige vilkår være oppfylt; voldshandlingen må være rettet mot en offentlig tjenestemann, den må være egnet til å påvirke vedkommendes tjenestehandling og det må foreligge forsett.¹⁴⁸ Eventuelle urimelig utfall knyttet til en ren tolkning av hva som kan sies å utgjøre vold i relasjon til bestemmelsen, vil dermed finne sin naturlige begrensning.

6.2 Straffeloven 2005

Strafferetten er i endring, og en ny straffelov er på trappene. Med den vil någjeldende strl. §§ 127 og 128 slås sammen og bli til en felles bestemmelse – strl. § 155. Bestemmelsen vil ramme ”den som ved *vold eller trusler* påvirker en offentlig tjenestemann til å foreta eller unnlate å foreta en tjenestehandling, eller søker å oppnå dette...” (min utheving).

Nytt med straffeloven 2005 blir følgelig at det ikke er nødvendig å sondre mellom hva som skal karakteriseres som vold og hva som regnes som trusler, og man vil dermed kunne unnsnippe vanskelig grensedragningspørsmål. Det er imidlertid nærliggende å tro at en sontring vil være av betydning for straffeutmålingen.

I straffelovskommisjonens forslag foreslås det ingen endringer i hvilken atferd som kriminaliseres etter bestemmelsen og dette synspunktet har blitt opprettholdt av departementet.¹⁴⁹ Dagens rettstilstand i henhold til hva som utgjør vold i relasjon til bestemmelsen, vil følgelig opprettholdes.

¹⁴⁶ se imidlertid pkt.3.3.4

¹⁴⁷ jfr. resultatet i Rt.1999 s.240 og Rt.1953 s.1204

¹⁴⁸ jfr. pkt.2.2

¹⁴⁹ Ot.prp.nr.8 (2007-2008) pkt.9.3.2 og Ot.prp.nr.8 (2007-2008) (endringslov) pkt.12.2

7 Kilderegister

7.1 Litteratur

Andenæs, Johs. og Anders Bratholm *Spesiell strafferett*. Oslo, 1996, 3.utg, 2.opplag 1997.

Andenæs, Johs. *Alminnelig strafferett*. Oslo, 2004.

Andenæs, Johs. *Spesiell strafferett og formuesforbrytelsene*. Oslo, 2008.

Auglend, Mæland og Røsandhaug *Politirett*. Oslo, 1998, 2.opplag 1999.

Auglend, Mæland og Røsandhaug *Politirett*. 2.utg, Oslo, 2004

Bratholm, Anders og Magnus Matningsdal *Straffeloven kommentarutgave*. Første del: *Almindelige bestemmelser*. Oslo, 1991, Studentutgave 1997.

Bratholm, Anders og Magnus Matningsdal *Straffeloven kommentarutgave*. Anden del: *Forbrydelse*. Oslo, 1995.

Eskeland, Ståle *Strafferett*. 2.utg, Oslo, 2006.

Hagerup, Francis *Almindelig borgerlig straffelov og lov om dens ikrafttræden*. Kristiania, 1916.

Haugen, Finn *Strafferett Håndbok*. 3.utg, Oslo, 2004.

Hov, Jo *Rettergang I: sivil- og straffeprosess*. Oslo, 2007.

Kjerschow, P. *Straffeloven med kommentarer og tillegg*. Oslo, 1930.

Matningsdal, Magnus *Kommentar til straffeloven*. Norsk lovkommentar nettversjon (Gyldendal rettsdata) [tidspunktet for sitering fremgår av fotnotene]

Møse, Erik *Menneskerettigheter*. Oslo, 2002.

Skeie, Jon *Den norske strafferett, bind II*. 2.utg, Oslo, 1946.

Slettan, Svein og Toril Marie Øe *Forbrytelse og straff: innføring i strafferett, Bind II*. Oslo, 2001.

Tønnesen, Sverre *Forulempelse av politimann*. Manuskript, Bergen, 1975.

Tønnesen, Sverre *Politirett*. Kompendium, Bergen, 1978.

Fodstad, Jon *Vold mot offentlig tjenestemann*: Politiembetsmennenes blad. Årg.59 (1984) nr.5, S.30-31.

Statistisk sentralbyrå *Lovbrudd anmeldt, etter type lovbrudd. 1993-2008*. 2009.

http://www.ssb.no/a_krim_tab/tab/tab-2009-03-17-04.html

7.2 Lover, konvensjoner og instruks

1814 Kongeriget Norges Grundlov av 17.mai 1814

1902 Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven) av 22.mai 1902 nr.10 (strl.)

1981 Lov om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven) av 22.mai nr.25

1995 Lov om politiet (Politi-loven) av 4.august 1995 nr.53

1999 Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)

2005 Lov om straff (Straffeloven) av 20.mai 2005 nr.28

1950 Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK)

1966 Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter (SP)

1990 Alminnelig tjenesteinstruks for politiet (politiinstruksen) av 22.juni 1990 nr.3963

7.3 Forarbeider

Ot.prp.nr.24 (1898-1899), herunder Straffelovskommisjonens motiver fra 1896

Ot.prp.nr.8 (2007-2008) – om lov om endringer i straffeloven 20.mai 2005 nr.28 mv.

Ot.prp.nr.8 (2007-2008) – Straffeloven 20.mai 2005 nr.28 mv. (endringslov)

Ot.prp.nr.22 (2008-2009) – om lov om endringer i straffeloven 20.mai 2005 nr.28 (siste delproposisjon)

Innst.O.nr.51 (1998-2000)

NOU 2003:18 – rikets sikkerhet, vedlegg: ”problemnotat om folkerettslige spørsmål...”

7.4 Rettspraksis

Rt.1899 s.38

Rt.1913 s.2

Rt.1922 s.73

Rt.1929 s.84

Rt.1930 s.1312

Rt.1938 s.823

Rt.1952 s.424

Rt.1953 s.1204

Rt.1963 s.449

Rt.1971 s.882

Rt.1973 s.1314

Rt.1973 s.1451

Rt.1982 s.615

Rt.1983 s.239

Rt.1983 s.652

Rt.1983 s.868

Rt.1983 s.1449

Rt.1984 s.686

Rt.1984 s.1480

Rt.1985 s.355

Rt.1986 s.234

Rt.1986 s.393

Rt.1986 s.866

Rt.1987 s.1163

Rt.1987 s.1252

Rt.1987 s.1384

Rt.1987 s.1513

Rt.1987 s.1521

Rt.1988 s.681

Rt.1988 s.1058

Rt.1989 s.835

Rt.1989 s.1088

Rt.1991 s.17

Rt.1991 s.867

Rt.1991 s.952

Rt.1992 s.916

Rt.1992 s.921

Rt.1994 s.1678

Rt.1995 s.521

Rt.1996 s.40

Rt.1996 s.654

Rt.1997 s.1938

Rt.1999 s.240

Rt.2002 s.1020

Rt.2004 s.291

Rt.2004 s.1961

Rt.2005 s.728

Rt.2007 s.46

Rt.2008 s.193

Rt.2008 s.788

LB-1997-1296 (Borgarting)

RG 2000 s.1316 (Gulating)

LA-2001-1942 (Agder)

LG 2002 s.1241 (Gulating)

LB-2008-183957 (Borgarting)

Funke v. Frankrike (A 256-A 1993)

Kokkinakis v. Greece (A 260-A 1993)